

UCHWAŁA NR XL/416/2021
RADY MIEJSKIEJ W MUROWANEJ GOŚLINIE

z dnia 14 grudnia 2021 r.

w sprawie przyjęcia „Gminnego programu opieki nad zabytkami dla gminy Murowana Goślina na lata 2021-2024”

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 1372 ze zm.) i art. 87 ust. 3 i 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 710 ze zm.) Rada Miejska w Murowanej Goślinie po uzyskaniu pozytywnej opinii Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków uchwala, co następuje:

- § 1. Przyjmuje się „Gminny program opieki nad zabytkami dla gminy Murowana Goślina na lata 2021-2024”, w brzmieniu stanowiącym załącznik do niniejszej uchwały.
- § 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Miasta i Gminy Murowana Goślina.
- § 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.
- § 4. Uchwała podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Wielkopolskiego.

**GMINNY PROGRAM OPIEKI
NAD ZABYTKAMI
DLA GMINY MUROWANA GOŚLINA
NA LATA 2021-2024**

Murowana Goślina

2020/2021

Spis treści

1. WSTĘP	3
1.1 Cel opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami	3
1.2 Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami	4
2. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY ZASOBÓW DZIEDZICTWA KULTUROWEGO	7
2.1 Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2019-2022	7
2.2 Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego	7
2.3 Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego	8
2.4 Program opieki nad zabytkami województwa wielkopolskiego	8
3. ZASOBY DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY	8
3.1 Charakterystyka i zarys historii gminy	9
3.2 Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków	18
3.3 Zabytki nieruchome ujęte w gminnej ewidencji zabytków	20
3.4 Krajobraz przyrodniczo-kulturowy	35
3.5 Zabytki ruchome	36
3.6 Zabytki archeologiczne	37
4. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY ZASOBÓW DZIEDZICTWA KULTUROWEGO	40
4.1 Stan zachowania i obszary największego zagrożenia zabytków	40
4.2 Uwarunkowania wynikające ze Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Murowana Goślina	44
4.3 Uwarunkowania wynikające ze Strategii rozwoju gminy Murowana Goślina na lata 2013-2020	48
4.4 Uwarunkowania wynikające z miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego	49
4.5 Uwarunkowania wynikające z uchwały Rady Miejskiej w sprawie zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane dla obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków	56
4.6 Uwarunkowania wynikające z uchwały Rady Miejskiej w sprawie aktualizacji Zintegrowanego programu rewitalizacji miasta Murowana Goślina na lata 2010-2020	57
4.7 Gminny plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych dla miasta i gminy Murowana Goślina	58
5. KIERUNKI DZIAŁAŃ DLA REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	60
5.1 Podstawowe kierunki działań	60
5.2 Terminarz realizacji zadań i potencjalne źródła finansowania	63
6. INSTRUMENTY REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	66
7. MONITORING REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	66

1. WSTĘP

1.1 Cel opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami

"Gminny program opieki nad zabytkami dla gminy Murowana Goślina na lata 2021-2024" służy do ukierunkowania działania samorządu gminy w celu zahamowania degradacji i poprawy stanu dziedzictwa kulturowego. Szczegółowe cele programu opieki nad zabytkami zostały określone w art. 87 ust. 2 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 710 ze zm.) i należą do nich:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Ponadto w Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Murowana Goślina, przyjętym uchwałą Nr XXXIII/321/2009 Rady Miejskiej w Murowanej Goślinie z dnia 28 września 2009 r. z późniejszymi zmianami, w części II Studium – KIERUNKI ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO – w rozdziale 1, podrozdziale 1.1. (Cele rozwoju gminy), w punkcie 2 wśród celów rozwoju kulturowego gminy wymieniono:

- ochronę obiektów zabytkowych,
- ochronę krajobrazu kulturowego,
- harmonijne kształtowanie nowej zabudowy dostosowanej do skali i charakteru zabudowy istniejącej.

Opracowany program opieki nad zabytkami na lata 2021-2024 to kolejny dokument o takim charakterze w gminie Murowana Goślina – poprzedni program obejmował lata 2016-2019. Gminna Ewidencja Zabytków prowadzona jest w formie kart adresowych wykonanych w 2009 r.

1.2 Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami

1.2.1. Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 1372 ze zm.):

Zgodnie z art. 7 ust. 1 pkt. 9 ww. ustawy, do zadań własnych gminy należy zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty, w tym m.in. spraw kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

1.2.2. Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami:

Ww. ustawa, w zakresie ochrony zabytków, nakłada na gminę następujące obowiązki i uprawnienia:

- 1) prawo utworzenia przez Radę Miejską, po uprzednim zasięgnięciu opinii Wojewódzkiego Konserwatora, parku kulturowego w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej (art. 16 ust. 1);
- 2) obowiązek uwzględniania w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego ochrony zabytków nieruchomych i ich otoczenia oraz ustaleń programu; studium i plany miejscowe wymagają odpowiednio zaopiniowania lub uzgodnienia przez Konserwatora (art. 18, art. 19 i art. 20);
- 3) obowiązek prowadzenia gminnej ewidencji zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy (art. 22 ust. 4);
- 4) przyjmowanie zawiadomień o znalezieniu w trakcie prowadzenia robót budowlanych lub ziemnych przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem i zawiadamianie o tym fakcie właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków (art. 32 ust.1 pkt. 3 i ust. 2);
- 5) przyjmowanie zawiadomień o przypadkowym znalezieniu przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem archeologicznym i zawiadamianie o tym fakcie właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków (art. 33 ust. 1 i ust. 2);
- 6) sprawowanie opieki nad zabytkami, w tym finansowanie prac konserwatorskich i budowlanych przy zabytku, do którego tytuł prawny posiada gmina (art. 71 ust. 1-2);
- 7) prawo udzielania przez organ stanowiący gminy, w trybie określonym przepisami odrębnymi, dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków (art. 81);
- 8) sporządzanie przez Burmistrza Miasta i Gminy oraz przyjmowanie przez Radę Miejską na okres 4 lat gminnego programu opieki nad zabytkami (art. 87 ust. 1-4),

a także przedstawianie co 2 lata radzie gminy sprawozdania z realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami (art. 87 ust. 5).

Na terenie powiatu poznańskiego, obejmującego m.in. gminę Murowana Goślina, zadania dotyczące ochrony zabytków realizuje Starosta Poznański, z upoważnienia którego działa Powiatowy Konserwator Zabytków w Poznaniu. Powiatowy Konserwator Zabytków został powołany na podstawie porozumienia z dnia 24 marca 2009 r., zawartego pomiędzy Wojewodą Wielkopolskim i Starostą Poznańskim w sprawie powierzenia Powiatowi Poznańskiemu części spraw z zakresu właściwości Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (Dz. Urz. Województwa Wielkopolskiego z dnia 6 maja 2009 r. Nr 85, poz. 1212).

Do zadań Wydziału Powiatowego Konserwatora Zabytków należą następujące czynności:

- 1) wydawanie decyzji, postanowień i zaświadczeń dotyczących zabytków, określonych w ustawie z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz w przepisach odrębnych, z wyłączeniem spraw dotyczących:
 - a) prowadzenia rejestru zabytków na terenie województwa wielkopolskiego,
 - b) wydawania decyzji o wpisie zabytku do rejestru,
 - c) prowadzenia wojewódzkiej ewidencji zabytków,
 - d) wydawania pozwoleń na czasowy wywóz zabytku za granicę oraz zaświadczeń, że wywożone przedmioty nie wymagają pozwolenia na wywóz za granicę,
 - e) wydawania pozwoleń na sprzedaż, zamianę, darowiznę lub oddanie w użytkowanie wieczyste nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostek samorządu terytorialnego a także wnoszenie tych nieruchomości jako wkładów niepieniężnych (aportów) do spółek,
 - f) zabytków ruchomych,
 - g) opiniowania projektów studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miast i gmin oraz z zakresu uzgadniania projektów planów miejscowych obejmujących teren całej gminy określonych w art. 11 pkt 8 lit. c i art. 17 pkt 7 lit. c ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym;
- 2) prowadzenie spraw dotyczących zabytków nieruchomych, będących cmentarzami, parkami ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni;
- 3) sprawowanie nadzoru nad prawidłowością prowadzonych badań konserwatorskich, architektonicznych, prac konserwatorskich, restauratorskich, robót budowlanych i innych działań przy zabytkach;
- 4) organizowanie i prowadzenie kontroli w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;

- 5) upowszechnianie wiedzy o zabytkach;
- 6) prowadzenie i aktualizowanie podstawowej dokumentacji zabytków;
- 7) prowadzenie dla każdego zabytku zbioru dokumentów zawierającego: kartę ewidencyjną, dokumentację prawną, konserwatorską, historyczną, ikonograficzną i inwentaryzacyjną;
- 8) umieszczanie na zabytkach nieruchomych odpowiednich znaków lub zapisów;
- 9) wydawanie decyzji o zabezpieczeniu dobra kultury w formie ustanowienia tymczasowego zajęcia;
- 10) ustanawianie społecznych opiekunów zabytków,
- 11) wspieranie na wniosek zainteresowanych gmin, podjętych przez nie inicjatyw tworzenia parków kulturowych;
- 12) wspieranie na wniosek zainteresowanych stron inicjatyw społecznych w sprawie wystąpienia do Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w sprawie ustanawiania Pomników Historii;
- 13) współpraca z innymi organami administracji publicznej.

Na mocy porozumienia z dnia 24 marca 2009 r. z kompetencji Powiatowego Konserwatora Zabytków wyłącza się następujące sprawy:

- 1) prowadzenie rejestru zabytków na terenie województwa wielkopolskiego,
- 2) wydawanie decyzji o wpisie zabytku do rejestru,
- 3) prowadzenie wojewódzkiej ewidencji zabytków,
- 4) wydawanie pozwoleń na czasowy wywóz zabytku za granicę oraz zaświadczeń, że wywożone przedmioty nie wymagają pozwolenia na wywóz za granicę,
- 5) wydawanie pozwoleń na sprzedaż, zamianę, darowiznę lub oddanie w użytkowanie wieczyste nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostek samorządu terytorialnego a także wnoszenie tych nieruchomości jako wkładów niepieniężnych (aportów) do spółek,
- 6) zabytki ruchome,
- 7) opiniowanie projektów studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gmin oraz z zakresu uzgadniania projektów planów miejscowych obejmujących teren całej gminy określonych w art. 11 pkt. 8 lit c. art. 17 pkt. 7 lit c ustawy z dnia 27 marca 2003 roku o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym.

1.2.3. Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami:

Ww. ustawa wprowadziła nie określa wprost zasad sporządzania gminnego programu opieki nad zabytkami, jednakże reguluje zasady dysponowania należącymi do gminy zabytkowymi nieruchomościami. Zgodnie z art. 13 ust. 4 ww. ustawy „*sprzedaż, zamiana, darowizna lub*

oddanie w użytkowanie wieczyste nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków, stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, a także wnoszenie tych nieruchomości jako wkładów niepieniężnych (aportów) do spółek, wymaga pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków”. Z kolei zgodnie z art. 13 ust. 5 ww. ustawy „sprzedaż, zamiana, darowizna lub dzierżawa nieruchomości stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, będących cmentarzami ujętymi w wojewódzkiej ewidencji zabytków, a także wnoszenie tych nieruchomości jako wkładów niepieniężnych (aportów) do spółek wymagają pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków”.

2. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY ZASOBÓW DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

2.1 Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2019-2022

Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2019-2022 został przyjęty przez Radę Ministrów uchwałą Nr 82 z dnia 13 sierpnia 2019 roku (M.P. poz. 808). Jednym z założeń programu jest wprowadzenie możliwości finansowania przez jednostki samorządu terytorialnego prac konserwatorskich i robót budowlanych przy zabytkach ujętych w gminnej ewidencji zabytków, a nie, jak dotychczas, jedynie przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków.

W programie wskazano trzy cele szczegółowe:

- 1) optymalizacja systemu ochrony dziedzictwa kulturowego;
- 2) wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami;
- 3) budowanie świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego.

Założono wzmocnienie systemu ochrony na poziomie lokalnym, w tym: dostarczenie samorządom gminnym fachowej wiedzy i informacji na temat dziedzictwa, jego ochrony oraz możliwości jego wykorzystania dla dobra gminy (rozbudowa portalu internetowego samorząd.nid.pl), wsparcie gmin tworzących lub aktualizujących gminne programy rewitalizacji, organizację konkursów skierowanych do samorządów gminnych.

2.2 Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego

Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego do roku 2030 została przyjęta uchwałą Nr XVI/287/20 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 27 stycznia 2020 r. W ramach pakietów działań strategii wyróżnione zostały działania w zakresie ochrony zabytków w ramach wsparcia infrastruktury na obszarach wiejskich. Jako kluczowe kierunki działań rozwoju Poznańskiego Ośrodka Metropolitalnego wskazano ochronę i rozwój dziedzictwa

kulturowego, wyrównanie dostępu do dóbr i usług kultury, a także rozwój turystyki przez wykorzystanie istniejącego potencjału kulturowego.

2.3 Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego wraz z Planem zagospodarowania przestrzennego miejskiego obszaru funkcjonalnego Poznania przyjęty został uchwałą Nr V/70/19 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 25 marca 2020 r. Gmina Murowana Goślina została zaliczona do miejskiego obszaru funkcjonalnego Poznania. Plan zagospodarowania przestrzennego miejskiego obszaru funkcjonalnego miasta Poznania ustala zasady i działania wspierające rozwój efektywnych struktur osadniczych, w tym uwzględnienie walorów kulturowych, krajobrazowych, turystycznych i rekreacyjnych w kształtowaniu struktur osadniczych, podnoszenie jakości przestrzeni zurbanizowanej w otoczeniu obiektów zabytkowych w celu poprawy ogólnego wizerunku „przestrzeni zabytkiem”.

2.4 Program opieki nad zabytkami województwa wielkopolskiego

Program opieki nad zabytkami województwa wielkopolskiego na lata 2017-2020 został przyjęty uchwałą Nr XXXVIII/901/17 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 27 listopada 2017 r. Celami programu są: poprawa stanu zabytków poprzez podjęcie działań mających na celu poprawę ich zachowania, włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych i turystycznych, włączanie problemów ochrony dziedzictwa kulturowego Wielkopolski do działań edukacyjnych, prowadzenie planowych działań wspierających dziedzictwo niematerialne, podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami, podejmowanie i określanie warunków współpracy z właścicielami obiektów zabytkowych.

3. ZASOBY DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY

Zgodnie z art. 6 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami za zabytki nieruchome uznaje się krajobraz kulturowy, układy urbanistyczne, ruralistyczne i zespoły budowlane, dzieła architektury i budownictwa, dzieła budownictwa obronnego, obiekty techniki, cmentarze, parki, ogrody i inne formy zaprojektowanej zieleni, miejsca upamiętniające wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości. Za zabytki ruchome uznaje się: dzieła sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej; kolekcje stanowiące zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według

koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje; numizmaty oraz pamiątki historyczne, a zwłaszcza militaria, sztandary, pieczęcie, odznaki, medale i order; wytwory techniki, a zwłaszcza urządzenia, środki transportu oraz maszyny i narzędzia świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystyczne dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentujące poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego; materiały biblioteczne, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 roku o bibliotekach (t.j. Dz. U. z 2019 r. poz. 1479); instrumenty muzyczne; wytwory sztuki ludowej i rękodzieła oraz inne obiekty etnograficzne; przedmioty upamiętniające wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji. Za zabytki archeologiczne uznaje się w szczególności: pozostałości terenowe pradziejowego i historycznego osadnictwa; cmentarzyska; kurhany; relikty działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

3.1 Charakterystyka i zarys historii gminy

Gmina Murowana Goślina, należąca do powiatu poznańskiego, jedna z 226 gmin województwa wielkopolskiego, położona jest w centrum Wielkopolski, na północ od miasta Poznania, w granicach aglomeracji poznańskiej. Od północy sąsiaduje z gminą Rogoźno, od wschodu z gminą Skoki, od południowego wschodu z gminami Kiszkowo i Pobiedziska, natomiast od południa graniczy z gminą Czerwonak, od południowego zachodu z gminą Suchy Las, a od zachodu z gminą Oborniki. Aglomeracja poznańska, a wraz z nią gmina Murowana Goślina, postrzegana jest jako jeden z najbardziej dynamicznie rozwijających się obszarów i to nie tylko w skali województwa oraz regionu, ale i w skali całego kraju. Przez gminę przebiega ważny szlak kolejowy i drogowy z Poznania do Wągrowca (droga wojewódzka nr 196 oraz linia kolejowa nr 356) oraz Piły i Koszalina (przez Rogoźno), a także drogi do Obornik i Szamotuł (nr 187) oraz do Gniezna (przez Kiszkowo).

Powierzchnia gminy wynosi 17 208 ha, z czego użytki rolne zajmują około 45% powierzchni, lasy 46%, a pozostałe tereny około 9%. Gmina należy pod względem powierzchni do większych i lokuje się na 4 pozycji w powiecie i 50 miejscu w województwie wielkopolskim. W 2020 roku gminę zamieszkiwały łącznie 16 452 osoby, z czego na miasto przypada 10 076 osób (61% ogółu populacji), a na tereny wiejskie 6 376 (39%).

Sieć osadniczą gminy tworzy łącznie 38 jednostek osadniczych, w tym: ośrodek miejski w Murowanej Goślinie, 23 wsie sołeckie (Białęgi, Białężyn, Boduszewo, Długa Goślina, Głębocko, Głęboczek, Kamińsko, Kąty, Łopuchowo, Łopuchówko, Łoskoń Stary, Mściszewo, Nieszawa, Przebędowo, Raduszyn, Rakownia, Starczanowo, Trojanowo, Uchorowo, Wojnowo, Wojnowko, Zielonka, Złotoryjsko) oraz 14 innych wsi i przysiółków (Boduszewo Leśniczówka, Celiniec, Czernice, Huciska, Huta Pusta, Gać, Łoskoń Stary Leśniczówka, Nieszawka, Odrzykożuch, Okoniec, Pławno, Starczanowo Leśniczówka, Szymankowo, Worowo).

Według regionalizacji fizyczno-geograficznej Polski Jerzego Kondrackiego obszar gminy należy do makroregionu Pojezierza Wielkopolskiego z dwoma mezoregionami: Pojezierzem Gnieźnieńskim i Poznańskim Przełomem Warty (Kondracki 2000 r.). Teren gminy cechuje silne zróżnicowanie powierzchni, charakterystyczne dla krajobrazu polodowcowego. Obszar gminy rozcinają wąskie i kręte rynny polodowcowe, z których największa przebiega od Pobiedzisk do Murowanej Gośliny. Wypełnia ją 14 jezior otoczonych lasami, w tym m.in. jeziora: Miejskie, Kamieńskie, Pławno i Czarne. Całość gminy leży w dorzeczu Warty. Przez teren gminy przepływa niewielka rzeczka Trojanica, o długości około 20 km, łącząca kilka małych jezior (Zielonkę, Głębock, Leśne, Głębockie, Worowskie). Na zachód od Murowanej Gośliny uchodzi ona do rzeki Warty w okolicach Starczanowa.

Najstarsze ślady pobytu człowieka na terenie gminy pochodzą ze schyłku plejstocenu i wczesnego holocenu i związane są ze społecznościami łowiecko – zbierackimi późnego paleolitu (około 10 000-8000 lat p.n.e.). Tak datowane są krzemienne grociki strzał zwane tylczakami bądź liściakami, które zostały odkryte na kilku stanowiskach w rejonie Mściszewa. Zwłaszcza odnalezione liściaki oraz charakterystyczny rdzeń (znalezisko powierzchniowe z okolic Trojanowa) są śladem penetracji tego obszaru przez przedstawicieli kultury świderskiej. Z ludnością tej kultury należy zapewne wiązać znalezioną pod koniec XIX wieku w Murowanej Goślinie motykę, wykonaną z poroża renifera, którą datuje się na około 9300 lat p.n.e. W rejonie Mściszewa koncentrują się także ślady z okresu mezolitu (około 8000-4000 lat p.n.e.). Odnajdywano tam materiały o bliżej niesprecyzowanej chronologii, choć wśród nich występowały zabytki świadczące o zasiedleniu tego terenu zarówno w starszej jak i młodszej fazie tego okresu. Osadnictwu społeczności łowiecko – zbierackich zarówno późnego paleolitu jak i mezolitu w tym rejonie sprzyjało korzystne położenie przy ujściu Trojanicy do Warty, umożliwiające maksymalne wykorzystanie środowiska naturalnego. Nie bagatelną rolę odgrywało wyjątkowe nasycenie utworów morenowych dobrej jakości surowcem krzemieniem (kredowy krzemień narzutowy). W rejonie Mściszewa znaleziono liczne ślady jego miejscowej obróbki (pracownie) w postaci odpadów produkcyjnych.

Stanowiska kultury pucharów lejkowatych są pierwszymi śladami pobytu społeczności neolitycznych (4000-1800 lat p.n.e.) na terenach gminy Murowana Goślina. Znaleziska związane z tą kulturą to na ogół pojedyncze lub mało liczne zespoły fragmentów ceramiki naczyniowej. Grupują się one wzdłuż Trojanicy w okolicach Mściszewa, w rejonie Wojnowa, Łopuchowa i Kamińska. Jednocześnie od 1 poł. do schyłku III tysiąclecia p. n. e. m.in. na terenach Wielkopolski i Kujaw rozwijała się kultura amfor kulistych. Ślady pobytu ludności tej neolitycznej kultury na terenie gminy znane są z nielicznych fragmentów naczyń znalezionych w okolicach Murowanej i Długiej Gośliny oraz z nieopracowanej naukowo osady tej kultury w Mściszewie.

Kolejne pozostałości osadnictwa pradziejowego dotyczą epoki brązu (1800-700/650 p.n.e.) i wczesnej epoki żelaza (700-200/150 p.n.e.). Stanowiska z wczesnych faz epoki brązu (1800-1200) są równie nieliczne jak neolityczne. Czasami na podstawie kilku fragmentów ceramiki trudno ustalić ich dokładną chronologię dlatego często datuje się je na przełom neolitu i wczesnej epoki brązu. Ślady osadnictwa tego czasu znaleziono w okolicach Wojnowa, Łopuchowa i Głębocka. Bardzo silnie swoją obecność na terenie gminy zaznaczyły ugrupowania kultury łużyckiej (1200-550 p.n.e.). Swymi oddziaływaniami obejmowała ona obszar prawie całego dorzecza Odry i Wisły. Liczne ślady osadnictwa tej kultury, choć znane niemal wyłącznie z badań powierzchniowych, stwierdzono w kilku rejonach: w dolnym biegu Trojanki i w okolicach jej ujścia do Warty, w okolicach Boduszewa, Łopuchowa oraz Wojnowa, a także prawego brzegu Warty w okolicach Bolechowa. Do wyjątkowych odkryć należy „skarb” zawierający brązowe miecze, sztylety, siekierki i groty oszczepów, wydobyty z Warty w okolicach Starczanowa. Znaleźisko to datowane jest na schyłek epoki brązu i początek epoki żelaza. Na epokę brązu datowane jest cmentarzysko kultury łużyckiej w okolicach Mściszewa. Z lokalnej grupy kultury łużyckiej na Pomorzu wykrystalizowała się kultura pomorska (550-200 p.n.e), która szybko ekspandowała na tereny dotąd zajmowane przez kulturę łużycką w Wielkopolsce. Charakterystyczne dla społeczności tej kultury były groby w postaci zagłębionych skrzyń kamiennych, w których ustawiano popielnicę ze spalonymi szczątkami, a także luźne znaleziska pochodzące ze zniszczonych grobów znaleziono także na terenie gminy Murowana Goślina. Cmentarzysko ludności tej kultury odkryto w Mściszewie, a inne ślady jej obecności koncentrują się wzdłuż doliny Trojanki od Wojnowa po ujście rzeczki do Warty oraz mniej licznie w rejonach Boduszewa, Kamińska i Zielonki.

Następny okres w pradziejach gminy Murowana Goślina to okresy: przedrzymski i wpływów rzymskich. Na terenie gminy odkryto przede wszystkim ślady związane z kulturą przeworską (około 200/150 p.n.e. – 500 n.e.). Choć są one nieliczne, wyróżnić można kilka koncentracji stanowisk tej kultury: w dolinie Trojanki w rejonie Mściszewa, Wojnowa i Zielonki. Znaczne skupienie można też znaleźć w okolicach Łopuchowa i na wschód od Bolechowa. Najstarsze znaleziska tej kultury pochodzą z okolic Łopuchowa, Wojnowa i Mściszewa. Do szczególnych znalezisk z tego czasu należy, także wyjątkowa dla terenów Wielkopolski, osada tzw. kultury jastorfskiej (znaleziona wśród pozostałości osady kultury przeworskiej) z Wojnowa. Kultura ta genetycznie powiązana jest z obszarem Meklemburgii i Jutlandii. W Trojanowie znaleziono także grób szkieletowy kobiety z wyposażeniem w postaci naczyń glinianego, zapinki i igły brązowej, przęślików oraz rogowego grzebienia. Obiekt datowany jest na III w. n. e. i utożsamiany z tzw. kulturą wielbarską. Kulturę tą powszechnie wiąże się z ekspansją Gotów z terenów Skandynawii na południe Europy. Ślady osady

kultury wielbarskiej w postaci jam gospodarczych odkryto również w Wojnowie, w miejscu gdzie wcześniej funkcjonowała osada ludności kultury przeworskiej.

Kolejne ślady zasiedlenia terenów gminy pochodzą już z okresu wczesnego średniowiecza. Został on zainicjowany zasiedleniem ziem polskich przez Słowian i trwał do połowy XIII wieku. Stanowiska z tego okresu są liczne choć znane niemal wyłącznie z badań powierzchniowych. Na ich podstawie wyznaczyć można kilka koncentracji osadnictwa: wzdłuż doliny Warty, głównie w okolicach Mściszewa, Długiej Gośliny i Zielonki, oraz w rejonie Boduszewa, Łopuchowa. Prawdopodobnie już w VII wieku tereny dzisiejszej gminy leżały na obszarach zajmowanych przez Polan. W tym czasie wspólnoty rodowe (podstawowe jednostki organizacji społecznej) skupiały się w większe związki-plemiona. Podstawą obrony terytorium zajmowanego przez plemię były grody obronne. Na terenie dzisiejszej gminy istniały niegdyś grody w Długiej Goślinie, Głębocku i Starczanowie. Do najlepiej rozpoznanych stanowisk okresu wczesnego średniowiecza należy cmentarzysko szkieletowe ze schyłku X lub początków XI wieku z Zielonki oraz grodzisko w Starczanowie identyfikowane jako średniowieczny gród Radzim. Gród ten był położony w niezwykle strategicznym miejscu, przy brodzie i dogodnej przeprawie przez Wartę, w pobliżu skrzyżowania dwóch ważnych traktów z Gniezna na zachód i Pomorze Zachodnie oraz z Poznania na Pomorze Środkowe. Badania wykopaliskowe, prowadzone w ostatnich latach na tym grodzisku dostarczyły niezwykle cennych informacji dotyczących roli tego grodu, zarówno w okresie formowania się państwa wczesnopiastowskiego, kiedy był on ośrodkiem tzw. opola (podstawowy związek terytorialno-sąsiedzki w okresie wczesnopiastowskim), jak i czasu kiedy Radzim był siedzibą kasztelani.

Pierwsze wzmianki o kasztelani w Radzimiu pochodzą z XIII wieku i sięgają czasu rozbiecia dzielnicowego. W 1236 roku książę Władysław Odonic ufundował w tamtejszej lewobrzeżnej osadzie drewniany kościół. Wielkość i ranga tej kasztelani jest wciąż dyskutowana w środowisku naukowym. Według jednej z koncepcji pod władzą kasztelana radzimskiego miały znajdować się całe tereny dzisiejszych gmin: Murowana Goślina, Czerwonak i Suchy Las, znaczna część gminy Oborniki oraz fragmenty gmin: Rokietnica, Swarzędz, Tarnowo Podgórne oraz północne obszary Poznania. XIII wieczne źródła wymieniają imiona czterech kolejnych kasztelanów: Beniamina Zarembę, Zbyluta z rodu Pałuków, Chemka z rodu Pomianów oraz Drogosława z Bytnia. Od czasów odnowionego Królestwa Polskiego w pierwszej połowie XIV wieku nastąpił systematyczny upadek kasztelani radzimskiej. W 1360 roku Kazimierz Wielki nadał Maniewo, Radzim i Brzeziny poznańskiej kapitule joannitów. Od tego czasu władza kasztelańska miała charakter bardziej tytularny. Ostatecznie, tytuł kasztelana radzimskiego nie był wzmiankowany w źródłach od 2 ćw. XV wieku.

Na upadku znaczenia Radzimia skorzystał przede wszystkim ośrodek w Murowanej Goślinie, gdzie już w połowie XIV wieku krzyżowały się wspomniane szlaki tranzytowe z Poznania na

Pomorze Środkowe i Gniezna na Pomorze Zachodnie. Przedlokacyjna osada powstała na obszernej polanie około 5 km na południowy wschód od grodu radzimskiego, w miejscu rozszerzenia się drogi poznańskiej, gdzie wytworzył się wydłużony owalny plac. Nazwa tego miejsca pochodzi zapewne od imienia Gośla lub Gostla i odnosiła się do tego niewielkiego pola osadniczego. Na przełomie XII/XIII wieku lub w początkach XII wieku w północno zachodniej części placu wzniesiono romański kościół parafialny p.w. św. Jakuba Apostoła. Stąd pochodziły też inne nazwy jak Goślina Kościelna (Goslina Templum).

Pierwsza wzmianka o Murowanej Goślinie pochodzi z 1355 roku. Dokładna data lokacji miasta nie jest jednak znana. Nastąpiło to prawdopodobnie jeszcze w pierwszej połowie XIV wieku choć wzmianka określająca miejski charakter osady pochodziła dopiero z 1389 roku. Jako wójt gośliński wymieniony został w niej Andrzej (Andreas advocatus de Goślina). Pojawia się on jeszcze w kolejnych źródłach z początku XV wieku. Dokumentem określającym Goślinę jako miasteczko (Opidium) była wzmianka sądowa z 1399 roku. W XV wieku, w rejestrze miast wielkopolskich miasto zaliczało się do grupy miast niewielkich zobowiązanych do wysłania na wyprawę przeciw Krzyżakom jedynie dwóch zbrojnych. Świadczyło to, że w mieście było najwyżej 15 rzemieślników (szewców, kowali, krawców, rzeźników, kołodziei itp.). Murowana Goślina w początkowym okresie była miastem książęcym, by w późniejszym okresie stać się miastem prywatnym, a właściciele zmieniali się dość często. Prawdopodobnie już około 1320 roku Murowana Goślina przeszła w ręce Piotra z Miesznej Górki herbu Wczele. W 2 poł. XIV wieku należała prawdopodobnie do rodu Nałęczów, którzy byli również właścicielami innych pobliskich wsi, m.in. Rakowni, Wojnowa i Długiej Gośliny.

Od początku XVI wieku po 1793 rok, Murowana Goślina wchodziła w skład województwa i powiatu poznańskiego. W organizacji kościelnej była siedzibą parafii w dekanacie obornickim, diecezji poznańskiej. Przez cały czas pozostawała miastem prywatnym należącym do kilku znanych rodów szlacheckich i magnackich, takich jak m.in.: Potulickich, Rozdrażewskich, Leszczyńskich i Gurowskich. Miasto było ośrodkiem klucza goślińskiego, który był dziedziczony lub sprzedawany na przestrzeni wieków w niemal nie zmienionej postaci. W jego skład wchodziły oprócz Murowanej Gośliny: Piła, Goślinka, Boduszewo, Przebędowo, Rakownia oraz Pławno.

Okres od schyłku średniowiecza po początek XVIII wieku to czas ogromnego regresu miasta trawionego pożarami (splądrowanie miasta przez Zbigniewa Sitnickiego w 1614 roku, Hieronima Radziejowskiego w 1655 roku i Szwedów w 1705 roku) i nawiedzanego przez epidemie. W latach 1586 do 1600 właścicielem Murowanej Gośliny był Jan Rozdrażewski, który w 1595 roku odnowił przywileje miejskie i nadał herb Doliwa. Po „potopie szwedzkim”, próbę restauracji miasta podjęli Leszczyńscy. Jan Leszczyński potwierdził zaginione prawo miejskie Rozdrażewskiego i przekazał darowiznę na odnowę kościoła, a jego spadkobierca

Rafał Leszczyński, nadał przywileje bractwu browarników. Po latach klęsk rozkwit miasta nastąpił w XVIII wieku, kiedy dobra goślińskie były własnością Gurowskich. Oni to stworzyli dogodne warunki do jego rozwoju gospodarczego. Gurowscy sprowadzili do miasta licznych rzemieślników. W 1736 roku Melchior Gurowski założył Hamer (dzisiejszy Raduszyn), gdzie znajdował się zakład hutniczy, produkowano papier, olej i mielono zboże. W 1782 roku w mieście pozwolono osiedlać się Żydom. Według spisu z 1793 roku w Murowanej Goślinie było wtedy 91 domów i 903 mieszkańców z czego 424 katolików, 292 Żydów i 187 luteranów. Po 1793 roku miasto stało się częścią państwa pruskiego, z wyjątkiem okresu pomiędzy 1807 a 1815 rokiem kiedy znalazło się w granicach Księstwa Warszawskiego. Po Kongresie Wiedeńskim od 1815 roku Murowana Goślina znalazła się w Księstwie Poznańskim. Pod panowaniem pruskim mieszkańcy miasta nadal zajmowali się w większości rzemiosłem i w mniejszym stopniu rolnictwem. W 1847 roku w mieście wybuchł pożar, który strawił jego większą część i zmusił część żydowskich mieszkańców do migracji. Do miasta przybyli nowi osadnicy, którzy budowali już domy z niewypalanej cegły (część z nich przetrwało w mieście do dziś). W 2 poł. XIX wieku mimo licznych klęsk żywiołowych miasto nadal rozwijało się gospodarczo, zarówno w sferze handlu, rzemiosła oraz usług jak i rolnictwa, czemu sprzyjała bliskość Poznania. Według książki adresowej handlu i przemysłu polskiego w latach 1895-1897 działało tu 50 - rzemieślników (liczba ta dotyczy zapewne tylko Polaków). Koniec XIX wieku i początek XX wieku to czas wzmożonej germanizacji i kolonizacji niemieckiej na terenie Wielkopolski. Procesy te objęły także wsie leżące na terenie dzisiejszej gminy Murowana Goślina. Był to również czas intensywnego budownictwa mieszkalnego i gospodarczego. Na przełomie XIX/XX wieku powstała większość zabytkowych domów mieszkalnych i zagród oraz budynków gospodarczych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków. Przejawem germanizacji była powszechna w tym czasie zmiana starych, historycznych nazw miejscowości, na nowe niemiecko brzmiące. Ważnym wydarzeniem w dziejach miasta było uruchomienie w 1905 roku linii kolejowej łączącej Murowaną Goślinę z Poznaniem oraz gazyfikacja miasta w latach 1902-1903.

W XIX wieku Murowana Goślina była własnością prywatną. W 1815 roku właścicielem miasta był Roch Morawski, a od 1817 roku do 1833 roku Ignacy von Strauss. Po nim kolejno miasto i dobra należały do Franciszka Duchy, barona Fryderyka H.E. von Kottwitz i Lauera Münchoffera. W 1841 roku nabył je Hans Karol Winterfeld, który w parku miejskim (na Pile) wybudował pałac. Studium architektoniczne i konserwatorskie przeprowadzone w 2013 roku przez Jerzego Borowińskiego wykazało, że pałac swoją dzisiejszą formę architektoniczną otrzymał w wyniku dwóch gruntownych przemian budowlanych w 1841 roku i na przełomie XIX/XX wieku prowadzonych w miejscu starszej budowli – murowanego dworu obronnego z przełomu XVI/XVII wieku. Rodzina Winterfeldów związała się z miastem i okolicami na blisko 100 lat. Z czasem Winterfeldowie przenieśli się z Murowanej Gośliny do Przebędowa,

a dobra sprzedali księciu Ernstowi I von Sachsen-Altenburgowi, który zarządzał majątkiem za pośrednictwem dzierżawcy. W 1901 roku sprzedał on dobra goślińskie berlińskiemu Bankowi Ziemskiemu. Część gruntów wchodzących w skład dóbr goślińskich, przejęła później niemiecka komisja kolonizacyjna, kolej oraz miasto.

Rozwój Murowanej Gośliny został zahamowany w latach I wojny światowej. Wielu mieszkańców miasta brało udział w walkach na różnych frontach, a potem w Powstaniu Wielkopolskim. W okresie II Rzeczypospolitej miasto i gmina Murowana Goślina były częścią powiatu obornickiego. Gmina liczyła 5600 mieszkańców, z czego blisko połowa zamieszkiwała w Murowanej Goślinie. Miasto stanowiło przede wszystkim zaplecze administracyjno-usługowe dla okolicznego rolnictwa i przemysłu (prężnie działający tartak).

We wrześniu 1939 roku miasto ponownie znalazło się pod zarządem niemieckim. Za działalność patriotyczną, wielu mieszkańców Murowanej Gośliny spotkało się z dotkliwymi restrykcjami. Już w pierwszych miesiącach wojny rozstrzelano 14 gośliniaków, a kolejnych 85 wywieziono do obozów koncentracyjnych. Na frontach II wojny światowej zginęło 45 mieszkańców, a około 200 polskich rodzin zostało wysiedlonych. Niemiecka okupacja miasta zakończyła się 22 stycznia 1945 roku.

Bogatą historię gminy tworzą również dzieje poszczególnych wsi, zarówno tych istniejących jak i tych, które nie przetrwały do dziś. Najważniejsze z nich to:

Białęgi – wieś założona w 1748 roku przez Melchiora Gurowskiego. Dawniej związana z osadnictwem olenderskim, nosiła nazwę Białężyńskich Olendrów. Najstarsze budynki we wsi pochodzą jednak najwyżej z przełomu XIX/ XX wieku.

Białężyn – dawna wieś folwarczna. Wieś znana ze źródeł od początku XIV wieku. Pierwotnie była własnością biskupów poznańskich, którzy założyli tu i uposażyli kościół parafialny. W 1628 roku istniał w Białężynie drewniany kościół p.w. św. Mikołaja, a murowaną świątynię wznosił dopiero w 1823 biskup Tymoteusz Gorzeński. Od początku XVI wieku wieś przeszła w ręce prywatne i była własnością m.in. Głazewskich, Iłowieckich, Gorzeńskich.

Boduszewo – dawna wieś folwarczna. Pierwsza wzmianka pochodzi z 1388 roku. Do połowy XV wieku należała do Brzechwów, Głębockich, Pniewskich. Później należała do dóbr w Murowanej Goślinie i była jednym z folwarków goślińskich. W 1773 roku stanowiła własność Gądkowskich. W 2 połowie XIX wieku wzniesiono tu piętrowy pałac oraz zabudowania folwarczne.

Długa Goślina – wieś stanowiąca w średniowieczu własność rycerską. Pierwsze wzmianki pochodzą z 1393 i 1424 roku. Należała wtedy do wielkopolskiego rodu Nałęczów. Od 1621 stanowiła własność benedyktynek poznańskich. Drewniany kościół został konsekrowany w 1628 roku. W 1770 roku dobudowano do niego wieżę zwieńczoną barokowym hełmem. Obok kościoła znajduje się późno klasycystyczny dwór z początku XIX wieku.

Gać – dziś niewielka osada. Wzmiankowana w źródłach od XIX wieku. W średniowieczu należała do Grzymalitów i Łodziów. Do 1508 roku istniała tu osobna parafia, która przeszła potem do parafii goślińskiej.

Głębocko – jedna z 14 wsi holenderskich jakie powstały na terenie gminy w latach 1600-1800. W 1841 roku liczyła 102 mieszkańców.

Głęboczek – dawna majątność rodu Łodziów, wzmiankowana w źródłach od 1368 roku. W 1458 roku Głęboczek uzyskał prawa miejskie. W kolejnych wiekach własność Budziszewskich, Strykowskich, Rejów, Mycielskich. Do połowy XVIII wieku istniał tu kościół parafialny.

Huciska – dawna wieś olenderska. W XVII i XVIII wieku istniała tu huta szkła wykorzystująca miejscowe pokłady piasków.

Kamińsko – jedna z osad olenderskich powstałych w XVIII wieku jako Kamieńskie lub Pławieńskie Olendry. W 1841 roku Olendry Kamieńskie liczyły 291 mieszkańców w większości ewangelików.

Kąty – leśna osada, powstała w wyniku kolonizacji olenderskiej. Według danych z 1885 roku Kąty były nadleśnictwem królewskim, liczącym 15 572 morgi powierzchni. W jego skład wchodziło 8 leśnictw: Starczanowo, Długa Goślina, Brzeźno, Łoskoń, Boguniewo, Radzim i Olszyna. W 1885 roku oprócz nadleśnictwa znajdował się w Kątach również folwark o powierzchni 280 mórg, zamieszkiwany przez 50 mieszkańców, którego właścicielem był Napoleon Tafelski.

Łopuchowo – wieś folwarczna wzmiankowana w źródłach w 1325 roku. Od XIV wieku była własnością Leszczyców i Grzymalitów. W XVII wieku właścicielami dóbr byli Niemojewscy. W okresie potopu szwedzkiego, ograbiono dwór i folwark oraz spalono wieś. W 1760 Mikołaj Świniarski ufundował w Łopuchowie kościół p.w. św. Katarzyny Panny i Męczenniczki. Ta drewniana świątynia przetrwała do początków XX wieku, a w jej miejscu powstała kaplica p.w. św. Wawrzyńca. W XVIII wieku właścicielami byli Tomiccy, a potem Łubieńscy i Swiniarscy. W 1780 z inicjatywy Wincentego Swinarskiego wybudowano dwór szachulcowy. W 1806 majątność przejął Ksawery Chłapowski, który dokonał rozbudowy dworu. Od 1826 majątność w drodze licytacji trafiła w ręce niemieckie, do rodziny Luther. W 1885 roku dominium w Łopuchowie o powierzchni 3520 mórg składało się z 3 folwarków – Gać, Łomno i Łopuchówko. W 1926 roku właścicielką majątku była Hedwiga Mosebach.

Łopuchówko – wieś folwarczna o rodowodzie XIX wiecznym. W 1885 roku jako folwark „Marienrode” należała do dóbr w Łopuchowie. W 1901 majątek należał do Petera Uhle. Od 1904 roku majątek przeszedł na własność skarbu państwa pruskiego, a w okresie międzywojennym przejął go Skarb Państwa Polskiego i był dzierżawiony. Krótco przed wojną majątek rozparcelowano.

Łoskoń Stary – stara osada, znana z przekazów już z 1153 roku jako posiadłość Awdańców, przekazana aktem darowizny cystersom z Łekna. Od 1415 wraz z Wojnowem i Konotopią przeszła na własność benedyktynek z Poznania. W 1841 roku właścicielem Łoskonia był Józef Łubieński.

Mściszewo – wieś wzmiankowana w 1388 roku jako własność cysterek w Owińskach. W najstarszej części wsi znajduje się pałac z końca XIX wieku oraz budynki z początków XX wieku. Fragment dzisiejszej wsi to dawna osada olenderska założona około 1785 roku jako Garganowo.

Nieszawa – wieś folwarczna, wzmiankowana już w 1388 roku. Pierwszymi znanymi właścicielami majątku byli w końcu XVIII wieku Żychlińcy, a po nich w 1 połowie wieku XIX majątek należał do Marianny Zielińskiej oraz Krystyny Rebnitz. Od 1848 do 1877 roku Nieszawa była własnością Mieleckich, którzy wzniesli tu pałac. W 1879 roku majątek nabył Otto von Treskow z Owińsk. Do 1938 roku właścicielem majątku był Edward von Treskow, który odsprzedał go Edwardowi Schnaiderowi z Edwardowa. Zabudowania folwarczne pochodzą z początków XX wieku.

Nieszawka – niewielka osada powstała w wyniku kolonizacji holenderskiej w XVIII wieku.

Pławno – wieś wzmiankowana już w 1423 roku. W XVIII wieku założono tu osadę olenderską.

Przebędowo – wieś o rodowodzie średniowiecznym. Wzmiankowana po raz pierwszy w źródłach w 1388 roku, jako część Opola Chojnickiego i własność Mikołaja Brzechwy (Przebédowskiego). W kolejnych wiekach własność Potulickich, Gądkowskich i Gurowskich. W 1793 roku majątność nabył kupiec berliński von Treskow z Nieszawy i Owińsk. Od 1 poł. XIX wieku do lat 40-tych XX wieku własność kilku rodzin niemieckich, w tym od 1877 roku Carla von Winterfelda. Był on inicjatorem budowy pałacu (piętrowego dworu) w 1890 roku i parku oraz budynków folwarcznych, w tym gorzelni. Ostatnią właścicielką była jego wnuczka Hildegard Lüttichau. Do majątku należały również folwarki: Garganowo oraz Trojanowo.

Raduszyn – dawna wieś olenderska o nazwie Hamer, powstała w 1736 roku. Znajdowała się tu huta szkła, papiernia i młyny.

Rakownia – wieś pierwszy raz wzmiankowana w 1420 roku. W XVI wieku była własnością lub dzierżawą Piotra Potulickiego, a później związana z dobrami goślińskimi. Pod koniec XVIII wieku nabył ją książę von Sachsen Altenburg.

Starczanowo – wieś pierwszy raz wzmiankowana w 1364 roku. Od XIV wieku własność kapituły poznańskiej. Około 1580 roku dzierżawcą wsi był Przeciszewski. W 1841 roku majątność należała do Gorzyńskiego.

Trojanowo – wieś założono prawdopodobnie około 1255 roku, a pierwszy raz wymieniona została w źródłach w 1358 roku. Prawdopodobnie do XVIII wieku była zamieszkała przez

wolnych kmieci, bartników i pasterzy, a później komorników i służby dworów w Przebędowie i Wojnowie.

Uchorowo – wieś folwarczna po raz pierwszy wzmiankowana w 1388 roku jako część Opoła Chojnickiego. Na początku XV wieku należała do Paszaka Wyskoty Chrzastowskiego, a potem rodzin Górków i Młyńskich. Późniejszymi właścicielami wsi byli Potuliccy, Raczkowscy, Chełkowscy, Kluczborscy, Dobrzyccy, Mycielscy i Garczyńcy. W 1813 roku właścicielem Uchorowa był Józef Grabowski, który w 1845 roku odsprzedał go rodzinie von Jagow. Z inicjatywy tej rodziny powstał pałac w centrum niewielkiego założenia parkowego. W połowie lat 80-tych XIX wieku dobra zakupiła rodzina von Nathasius, w rękach których były do 1918 roku. Oni to wybudowali neogotycką kaplicę oraz oficynę oraz zabudowania folwarczne. W okresie międzywojennym właścicielem wsi był Zdzisław Droste.

Wojnowo – wieś folwarczna, wzmiankowana w 1325 roku. W 1841 roku właścicielem Wojnowa był Stanisław Pawelski. W 1887 roku wieś nabył Alfons Kolski, a w początkach XX wieku S. Twardowski. W założeniu rezydencjalnym znajduje się pałac wzniesiony w 1836 roku z inicjatywy Pawelskich. W zachodniej części wsi znajduje się ośmioboczna kaplica p.w. św. Jana Chrzciciela.

Zielonka – osada leśna odnotowana w 1397 roku. Jej właścicielem był Petrcó de Zelona dambrowa. Nazwa wsi Zielona Dąbrowa używana była do XV wieku. W 1580 roku stał tu młyn Jana Iwańskiego, a w XVIII wieku osada należała do Dębińskich. W 1793 roku jej właścicielem był generał Jan Lipski. W 2 połowie XIX wieku stała się siedzibą nadleśnictwa.

W ewidencji zabytków nieruchomości gminy Murowana Goślina obecnie znajduje się:

- 35 obiektów wpisanych do rejestru zabytków na podstawie 20 decyzji,
- 296 obiektów wskazanych przez Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków z wojewódzkiej ewidencji zabytków,
- 31 obiektów małej architektury, w tym 22 drewniane krzyże i 9 kapliczek (8 murowanych i 1 drewniana) – obiekty te powstały prawdopodobnie w połowie XX w. (tylko na dwóch kapliczkach istnieje opis z datą powstania),
- 478 stanowisk archeologicznych.

3.2 Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków

Obiekty podkreślone są własnością gminy Murowana Goślina.

BIAŁĘŻYN

- 1) ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PARAFIALNEGO p.w. św. Tymoteusza: nr rej. 173/Wlkp./A z 17.05.2004 r.:
 - a) kościół, mur., 1823 – 25, odbud. 1948, remont. 2007 r.,
 - b) cmentarz przykościelny,
 - c) plebania, mur., 1920 r., remont 2007 r.,

- d) ogród plebański;

BODUSZEWO

- 2) ZESPÓŁ PAŁACOWY nr rej. 121/ Wlkp./A z 03.03.2003 r.:
 - a) pałac, ob. hotel, mur., poł. XIX w. , rozbud. 1890 r., remont 2005-2006 r.,
 - b) pozostałości parku;

DŁUGA GOŚLINA

- 3) KOŚCIÓŁ PARAFIALNY p.w. św. Marii Magdaleny drewn. 1623 r., restaur. 1770 r.,
l. 30 XX w., wymiana stolarki w 2007 r., nr rej. 2391/A z 12.12.1932 r.;

GŁĘBOCZEK

- 4) LEŚNICZÓWKA, budynek mieszkalny nr 8, nr rej. 1055/A z 29.05.2018 r.;

ŁOPUCHOWO

- 5) ZESPÓŁ DWORSKI nr rej. 1524/A z 01.06.1974 r.:
 - a) dwór, mur. - szach., 1780 r., 1820,
 - b) park, XIX w.,
 - c) spichlerz, mur., 2 poł. XIX w., prace remontowe 2007 r.;

MUROWANA GOŚLINA

- 6) HISTORYCZNY UKŁAD URBANISTYCZNY MIASTA, XIV – XIX/XX w., nr rej. 410/Wlkp./A z 04.12.2006 r. i z 12.02.2007;
- 7) KOŚCIÓŁ PARAFIALNY p.w. św. Jakuba Apostoła, XV/XVI, rozbud. 1717 r., 1831 r.,
restaur. 1910, 1928 r. 1959-1961 r., nr rej. 2393/A z 12.12.1932 r.;
- 8) KOŚCIÓŁ EWANGELICKI, ul. Dworcowa, 1784 – 1803 r., restaur. 1860 r., 1974 -
1975 r., nr rej. 1173/A z 17.07.1970 r.;
- 9) ZESPÓŁ PAŁACOWY, ul. Kochanowskiego 23:
 - a) pałac, mur., 1841, przebud. 4 ćw. XIX w., nr rej. 1093/A z 29.04.1970 r.,
 - b) park, poł. XIX w., nr rej. 1586/A z 29.07.1974 r.;
- 10) WILLA Z OGRODEM, ul. Poznańska 28, 1900 r., nr rej. 678/Wlkp/A z 05.06.2008 r.;
- 11) DOM, szach., ul. Plac Powstańców Wielkopolskich nr 22, 2 poł. XXVIII, nr rej. 2529/A
z 07.07.1956 r.;

NIESZAWA

- 12) ZESPÓŁ PAŁACOWY, nr rej. 2230/A z 31.03.1992 r.:
 - a) pałac, mur., około poł. XIX w., rozbud. 1900 r.,
 - b) oficyna, mur.- szach., pocz. XX w.,
 - c) park XIX w.;

PRZEBĘDOWO

- 13) ZESPÓŁ DWORSKI, 1890-XX, nr rej. 1693/A z 04.04.1975 r.:
 - a) dwór, mur., l. 80 XIX w.,
 - b) park krajobrazowy XIX w.;

UCHOROWO

14) ZESPÓŁ DWORSKI, nr rej. 1735/A z 05.11.1975 i 536/Wlkp/A z 27.08.2007:

- a) dwór, mur., 1870-90,
- b) park, 2 poł. XIX w.,
- c) kaplica Niepokalanego Poczęcia NMP, pocz. XX;

15) SZKOŁA, OB. DOM-ŚWIETLICA NR 22a, mur., 1870, 1912 nr rej. 952/Wlkp/A z dnia 6.02.2015 r.;

16) Spichrz folwarczny, mur. 1889 r. nr rej. 2058/A z 16.01.1986 r.;

WOJNOWO

17) ZESPÓŁ PAŁACOWY I FOLWARCZNY, 1 poł XIX w.:

- a) pałac, ob. hotel, mur., nr rej. 311/ A z 21.10.1968 r.,
- b) spichrz, mur., nr rej. jw.,
- c) park, nr rej. 1511/A z 11.04.1974 r.,
- d) kuźnia, mur.- drewn., nr rej. 2058/A z 16.01.1986 r.,
- e) bażantarnia, drewn.- mur., nr rej. jw.,
- f) gorzelnia, mur., nr rej. 67/Wlkp/ A z 30.08.2001 r.
- g) stajnia, ob. obora, nr rej. jw.

3.3 Zabytki nieruchome ujęte w gminnej ewidencji zabytków

Obiekty podkreślone są własnością gminy Murowana Goślina.

BIAŁĘGI

- 1) DOM NR 5, mur., pocz. XX w.;
- 2) DOM NR 7, mur., pocz. 1931 r.;
- 3) DOM NR 11, mur., 1912 r.;
- 4) CMENTARZ EWANGELICKI, XIX w. – obszar około 0,04 ha, obecnie nieczynny;
- 5) CMENTARZ EWANGELICKI, XIX w. – obszar około 0,10 ha, obecnie nieczynny;
- 6) KRZYŻ przydrożny drewniany, Białęgi – Kąty 7;
- 7) KRZYŻ przydrożny drewniany;

BIAŁĘŻYN

8) ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PARAFIALNEGO P.W. ŚW. TYMOTEUSZA:

- a) kościół, mur., 1823 – 25, odbud. 1948 r., remont. 2007 r.,
- b) plebania, mur., 1920 r., remont 2007 r.,
- c) ogród plebański,
- d) teren przykościelny,
- e) cmentarz przykościelny;

9) SZKOŁA I (nr 11), mur., ok. 1890 r., nieużytkowana;

10) SZKOŁA II (nr 21), mur., ok. 1903 r.;

- 11) DWÓR, OB. DOM MIESZKALNY NR 29, mur., pocz. XX w., przebudowany;
- 12) DOM NR 1, mur., pocz. XX w.;
- 13) BUDYNEK MIESZKALNO-GOSPODARCZY NR 2, mur., pocz. XX w.;
- 14) BUDYNEK MIESZKALNO-GOSPODARCZY NR 4, mur., pocz. XX w.;
- 15) BUDYNEK MIESZKALNO-GOSPODARCZY NR 5, mur., pocz. XX w.;
- 16) BUDYNEK MIESZKALNO-GOSPODARCZY NR 6, mur., pocz. XX w.;
- 17) DOM NR 19, mur., budynek komunalny, mur., pocz. XX w.;
- 18) DOM NR 23, mur., pocz. XX w.;
- 19) DOM NR 24, mur., pocz. XX w.;
- 20) DOM NR 25, mur., pocz. XX w.;
- 21) BUDYNEK MIESZKALNO-GOSPODARCZY NR 26, mur., pocz. XX w.;
- 22) ZAGRODA NR 28:
 - a) dom, glin.- drewn.- kam., pocz. XX w.,
 - b) obora, mur.- drewn., pocz. XX w.;
- 23) DOM NR 29, mur., pocz. XX w.;
- 24) DOM NR 41, mur./ glin, 1901 r.;
- 25) DOM NR 46, mur., pocz. XX w.;
- 26) ZESPÓŁ FOLWARCZNY:
 - a) stajnia z chlewem i częścią mieszkalną, mur., 3 XIX w.,
 - b) stodoła, mur. 3 ćw. XIX w.;
- 27) CMENTARZ PARAFIALNY RZYMSKO-KATOLICKI, 2 poł. XIX w. – obszar około 0,6 ha, czynny;
- 28) KRZYŻ przydrożny drewniany, Białężyn 11a;
- 29) KRZYŻ przydrożny drewniany, Białężyn 44;

BODUSZEWO

- 30) ZESPÓŁ PAŁACOWO – FOLWARCZNY:
 - a) pałac, ob. hotel, mur., poł. XIX w. , rozbud. 1890 r., remont 2005-2006,
 - b) pozostałości parku,
 - c) obora I, ob. zagroda nr 17, mur., pocz. XX w.,
 - d) obora II, ob. zagroda nr 9, mur., pocz. XX w.,
 - e) stodoła I, ob. zagroda nr 12, mur., pocz. XX w.,
 - f) stodoła II, ob. zagroda nr 13, mur., pocz. XX w.,
 - g) stodoła III, ob. zagroda nr 14, mur., pocz. XX w.,
 - h) stodoła IV, ob. zagroda nr 16, mur., pocz. XX w.,
 - i) oficyna pałacowa, ob. dom nr 14, mur./kam., k. XIX w.,
 - j) dom pracowników folwarcznych- dwojak, ob. nr 8, mur.,
 - k) dom pracowników folwarcznych- trojak, ob. nr 17, mur.,

- l) dom pracowników folwarcznych- trojak, ob. nr 18, mur.,
- m) dom pracowników folwarcznych- dwojak, ob. nr 26, mur.;

31) REMIZA NR 27, użytk. OSP, mur. 1911 r.;

32) DOM NR 9, mur., pocz. XX w.;

33) DOM NR 11, mur./ kam., pocz. XX w.

34) DOM NR 32, mur., pocz. XX w.;

35) DOM NR 33, mur., pocz. XX w.;

36) DOM NR 36, mur., pocz. XX w.;

37) ZAGRODA NR 37:

a) dom, mur., pocz. XX w.,

b) stodoła mur., pocz. XX w.;

38) DOM NR 39, mur., pocz. XX w.;

39) BUDYNEK MIESZKALNO-GOSPODARCZY NR 41, mur., pocz. XX w.;

40) DOM NR 43, mur., pocz. XX w.;

41) BUDYNEK MIESZKALNO-GOSPODARCZY NR 47, mur., pocz. XX w.;

42) CMENTARZ EWANGELICKI, około poł. XIX w. – obszar około 0,20 ha, obecnie nieczynny;

43) KRZYŻ przydrożny drewniany, Boduszewo 1a;

44) KRZYŻ przydrożny drewniany, Boduszewo 31;

CZERNICE

45) ZAGRODA NR 1:

a) dom drew./glin., pocz. XX w.,

b) stodoła, drew., pocz. XX w.;

DŁUGA GOŚLINA

46) ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PARAFIALNEGO P.W. ŚW. MARII MAGDALENY:

a) kościół drewniany, 1623 r., restaur. 1770 r., l. 30 XX w., wymiana stolarki 2007 r.,

b) dzwonnica, drewn. , pocz. XX w.,

c) plebania, mur. l. 30 XX w.,

d) kapliczka, św. Doroty, kam. , pocz. XX w.;

47) SZKOŁA, mur., 1936 r.;

48) POCZTA NR 23, 1936 r.;

49) ZESPÓŁ DWORSKI:

a) dwór, ob. dom nr 27, mur., 1 ćw. XIX w., 2 poł. XIX w.,

b) rządówka, ob. dom nr 30, mur. pocz. XX w.,

c) gorzelnia, ob. dom nr 32, mur., 1869 r.,

d) kuźnia, mur., pocz. XX w.;

50) DOM NR 6, mur., pocz. XX w.;

- 51) DOM NR 9, mur. – szach., k. XIX w.;
- 52) DOM NR 13, mur., pocz. XX w.;
- 53) DOM NR 35 Z OBORĄ, mur., pocz. XX w.;
- 54) DOM NR 44, mur. – szach., pocz. XX w.;
- 55) DOM NR 48, mur., pocz. XX w.;
- 56) DOM NR 70, mur., 1909 r.;
- 57) DOM NR 71, mur., pocz. XX w.;
- 58) DOM NR 74, mur. – szach., 1911 r.;
- 59) CMENTARZ PARAFIALNY RZYMSKO-KATOLICKI, poł. XIX w. – obszar około 0,9 ha, obecnie czynny;
- 60) CMENTARZ EWANGELICKI, XIX/XX w. – obszar około 0,5 ha, obecnie nieczynny;
- 61) KRZYŻ przydrożny drewniany, Długa Goślina 47a;
- 62) KAPLICZKA murowana z figura Pana Jezusa, Długa Goślina 31;

GAĆ

- 63) DOM NR 1, mur., pocz. XX w.;
- 64) DOM NR 2, mur., pocz. XX w.;

GŁĘBOCKO

- 65) OBORA W ZAGRODZIE NR 4, mur./ kam., k. XIX w.;
- 66) DOM NR 14, mur., pocz. XX w.;
- 67) CMENTARZ EWANGELICKI, 2 poł. XIX w. – obszar około 0,12 ha, obecnie nieczynny;
- 68) KRZYŻ przydrożny drewniany, Głębocko 3a;
- 69) KRZYŻ przydrożny drewniany;
- 70) KAPLICZKA murowana z figurą Maryi;

GŁĘBOCZEK

- 71) SZKOŁA, OB. DOM NR 1, mur. k. XIX w.;
- 72) DOM NR 2, mur., k. XIX w.;
- 73) DOM NR 13, mur.- glin., pocz. XX w.;
- 74) LEŚNICZÓWKA, OB. DOM NR 17, szach., k. XIX w.;
- 75) ZAGRODZIE NR 5:
 - a) spichlerz, szach. k. XIX w.,
 - b) magazyn zbożowy, mur. 1896 r.;
- 76) CMENTARZ EWANGELICKI, 2 poł. XIX w. – obszar około 0,20 ha, obecnie nieczynny;
- 77) KRZYŻ przydrożny drewniany, Głęboczek 1;

KAMIŃSKO

- 78) DWÓR, OB. DOM NR 24, kam./ mur., pocz. XX w.;

- 79) LEŚNICZÓWKA, OB. DOM NR 4, mur. 1931 r.;
- 80) SZKOŁA, OB. DOM- ŚWIETLICA NR 11, mur. pocz. XX w.;
- 81) ZAGRODA NR 6:
- a) dom, mur., pocz. XX w.,
 - b) chlew/obora, glin./kam./drewn., k. XIX w.;
- 82) STODOŁA W ZAGRODZIE NR 4, mur., przed 1931 r.;
- 83) OBORA W ZAGRODZIE NR 5, kam./ cegl., 1928 r.;
- 84) ZAGRODA NR 22:
- a) budynek mieszkalno-gospodarczy, mur., 1 ćw. XX w.,
 - b) obora, mur./ kam., pocz. XX w.;
- 85) DOM NR 25, mur., pocz. XX w.;
- 86) CMENTARZ EWANGELICKI, 2 poł. XIX w. – obszar około 0,45 ha, obecnie nieczynny;

KĄTY

- 87) ZESPÓŁ LEŚNICZÓWKI:
- a) leśniczówka, mur., pocz. XX w.,
 - b) dom nr 1, mur., pocz. XX w.,
 - c) stajnia, ob. garaż, drewn. - mur., pocz. XX w.,
 - d) obora, mur., pocz. XX w.,
 - e) stodoła, mur. - drewn., k. XIX w.;
- 88) DWÓR, OB. DOM NR 24, mur., pocz. XX w.;
- 89) CMENTARZ CHOLERYCZNY, XVII, XIX w.;

ŁOPUCHOWO

- 90) KAPLICA P.W. ŚW. WOJCIECHA, mur. – szach., otynkowana, k. XIX w.;
- 91) ZESPÓŁ DWORCA KOLEJOWEGO:
- a) budynek dworca, mur., pocz. XX w.,
 - b) dom mieszkalny pracowników kolejowych, mur. pocz. XX w.,
 - c) szalety, mur. pocz. XX w.;
- 92) ZESPÓŁ DWORSKO – FOLWARCZNY:
- a) dwór, mur. - szach., 1780 r., rozbud. XIX/XX w., nieużytkowany, w ruinie,
 - b) park krajobrazowy, XIX w.,
 - c) rządówka, ob. dom nr 3, mur., 1916 r.,
 - d) obora/chlewnia, mur., pocz. XX w.,
 - e) spichlerz, mur., 2 poł. XIX w.,
 - f) gorzelnia, mur., pocz. XX w.,
 - g) magazyn przy gorzelni, kam. – mur., pocz. XX w.,
 - h) dom pracowników folwarcznych- czworak nr 7, mur.- kam., 1904 r.,

i) dom pracowników folwarcznych- czworak nr 11, mur. 1908 r.;

93) CMENTARZ EWANGELICKI, około poł. XIX w. – obszar około 0,20 ha, obecnie nieczynny;

94) KRZYŻ przydrożny drewniany, Łopuchowo 8;

ŁOPUCHÓWKO

95) POZOSTAŁOŚCI ZESPOŁU DWORSKO – FOLWARCZNEGO, OB. NADLEŚNICTWO ŁOPUCHÓWKO:

a) dwór, mur., pocz. XX w.,

b) spichlerz ze stodołami, mur., pocz. XX w.;

96) DOM NR 6, mur., pocz. XX w.;

97) DOM NR 7, mur., pocz. XX w.

ŁOSKOŃ

98) MIEJSCE PO CMENTARZU EWANGELICKIM, około poł. XIX w. – obszar około 0,12 ha, obecnie nieczynny;

ŁOSKOŃ STARY

99) CMENTARZ EWANGELICKI, 1 poł. XIX w. – obszar około 0,30 ha, obecnie nieczynny;

100) KRZYŻ przydrożny drewniany, Łoskoń Stary 6;

101) KAPLICZKA murowana z figurką Pana Jezusa, Łoskoń Stary 1B;

MŚCISZEWO

102) DWÓR, ob. dom ul. Starczanowska 7, mur., 4 ćw. XIX w. przebud. 2007 r.;

ul. Starczanowska:

103) DOM NR 1, mur., pocz. XX w.;

104) BUDYNEK GOSPODARCZY W ZAGRODZIE NR 5, mur., pocz. XX w.;

105) BUDYNEK MIESZKALNO – GOSPODARCZY NR 8, mur., 1908 r.;

106) ZAGRODA NR 9:

a) dom, mur. pocz. XX w.,

b) budynek gospodarczy, mur. pocz. XX w.;

107) ZAGRODA NR 11:

a) dom, mur. pocz. XX w.,

b) obora, mur. pocz. XX w.;

108) DOM NR 13, mur., pocz. XX w.;

109) DOM NR 14, mur., poł. XIX w.;

110) DOM NR 15, mur., pocz. XX w.;

111) DOM NR 18, mur., pocz. XX w.;

112) DOM NR 19, mur., pocz. XX w.;

113) DOM NR 24, mur., pocz. XX w.;

- 114) BUDYNEK MIESZKALNO – GOSPODARCZY NR 35, mur., pocz. XX w.;
- 115) BUDYNEK MIESZKALNO – GOSPODARCZY NR 37, mur., pocz. XX w.;
- 116) DOM NR 41, mur., pocz. XX w.;
- 117) DOM NR 42, mur., pocz. XX w.;
- 118) BUDYNEK MIESZKALNO – GOSPODARCZY NR 43, mur., pocz. XX w.;
- 119) DOM NR 44, mur., pocz. XX w.;
- 120) DOM NR 54, mur., pocz. XX w.;
- 121) DOM NR 55, mur., pocz. XX w.;
- 122) DOM NR 56, mur., pocz. XX w.;
- 123) DOM NR 58, mur., pocz. XX w.;
- 124) ZESPÓŁ CEGIELNI:
 - a) piec wypałowy w cegielni, mur., l. 80 XIX w.,
 - b) budynek formowni, drewn., k. XIX w.,
 - c) dom właściciela cegielni nr 27, mur., pocz. XIX w.,
 - d) obora, mur., pocz. XX w.;
- 125) KAPLICZKA murowana z figurą Serca Pana Jezusa, 1946 r., Mściszewo, ul. Złotoryjska 18;
- 126) KAPLICZKA murowana z figurą Maryi Królowej Korony Polskiej, 1958 r., Mściszewo, ul. Żytnia;

MUROWANA GOŚLINA

- 127) UKŁAD URBANISTYCZNY, XV/ XVI/ XVIII w.;
- 128) ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PARAFIALNEGO P.W. ŚW. JAKUBA:
 - a) kościół parafialny p.w. św. Jakuba Apostoła, XV/XVI w., rozbud. 1717 r., 1831 r., restaur. 1910 r., 1928 r., 1959-1961 r.,
 - b) wikarówka, ob. plebania Plac Powstańców Wielkopolskich nr 23, mur. l. 20. XX w.;
- 129) ZESPÓŁ KOŚCIOŁA EWANGELICKIEGO, OB. FILIALNY RZYMSKO – KATOLICKI, P.W. ŚW. DUCHA, ul. Dworcowa:
 - a) kościół, mur., 1784 – 1803, restaur. 1860, 1974 -1975 r.,
 - b) pastorówka/ szkoła ewangelicka, ob. dom, mur., 1 ćw. XIX w.,
 - c) pastorówka, ob. dom ul. Poznańska nr 17, mur./drewn., pocz. XX wieku;
- 130) RATUSZ, OB. URZĄD MIASTA I GMINY, mur., k. XIX w. rozbud. 2007 r.;
- 131) SZKOŁA, ul. Szkolna nr 1, mur., ok. 1897 r., wł. Starostwo Powiatowe;
- 132) KINO, OB. MAGAZYN, ul. Podgórna nr 3, mur. ok. 1903 r.;
- 133) POCZTA, ul. Mostowa, mur., pocz. XX w.;
- 134) DAWNY ZAJAZD „Hotel Posen”, ul. Poznańska:
 - a) gospoda, ob. dom, mur., 1860 r.,

- b) sala teatralna, ob. budynek gospodarczy, mur., ok. 1860 r.;
- 135) MLECZARNIA, OB. PRZEDSZKOLE, ul. Gnieźnieńska, mur./drewn., około 1900r.;
- 136) SPICHLERZ, ul. Wojska Polskiego, mur. około 1900 r.;
- 137) MŁYN, OB. HURTOWNIA, ul. Jodłowa, mur., 1903 r.;
- 138) MAGAZYN- WARSZTAT, ul. Rogozińska, mur 1903 r.;
- 139) ZESPÓŁ DWORCA KOLEJOWEGO:
 - a) dworzec, mur., pocz. XX w., l. 30 XX w.,
 - b) dom ul. Dworcowa 6, mur., pocz. XX w.,
 - c) dom ul. Dworcowa 7, mur., 1907 r.,
 - d) budynek gospodarczy, mur. pocz. XX w.,
 - e) magazyn mur., 1 ćw. XX w.;
- 140) ZESPÓŁ PAŁACOWO – PARKOWY, ul. Kochanowskiego 23:
 - a) pałac, mur., 1841, przebud. 4 ćw. XIX w. (w miejscu starszego dworu obronnego, XVI/XVII w.),
 - b) park krajobrazowy pocz. XIX w.;

ul. Dworcowa

- 141) DOM NR 1, mur., pocz. XX w.;
- 142) DOM NR 2, mur., przed. 1900 r.;
- 143) DOM NR 4/5, mur., k. XIX w.;
- 144) DOM NR 7, mur., k. XIX w.;
- 145) DOM NR 9, mur., 4 ćw. XIX w.;
- 146) DOM NR 10, OB. OŚRODEK ZDROWIA, mur., k. XIX w.;
- 147) DOM NR 11, mur., około 1900 r.;

ul. Gnieźnieńska

- 148) DOM NR 3, mur., 1905 r.;
- 149) DOM NR 4, mur., 1906 r.;
- 150) DOM NR 6, mur., 1905 r.;
- 151) DOM NR 7, mur. –drewn., 1905 r.;
- 152) DOM NR 9, mur. –drewn., 1905 r.;
- 153) DOM NR 17, mur. –drewn., 1905 r.;
- 154) DOM NR 23, mur., około 1905 r.;

ul. Kochanowskiego (dawniej ul. Zamkowa)

- 155) DOM NR 2, mur., XIX w.;
- 156) DOM NR 3, mur., 4 ćw. XIX w.;
- 157) DOM NR 4, mur., XIX w.;
- 158) DOM NR 5, mur., poł. XIX w., przebud.;
- 159) DOM NR 6, mur., poł. XIX w.;

- 160) DOM NR 7, mur., 1933 r., przebud.;
- 161) DOM NR 8, mur., poł. XIX w.;
- 162) DOM NR 9, mur., k. XIX w.;
- 163) DOM NR 10, mur., poł. XIX w.
- 164) DOM NR 12, mur., około 1900 r.;
- 165) DOM NR 18, mur., XIX w, przebud.;

ul. Łąkowa

- 166) DOM NR 15, mur., k. XIX w.

ul. Młyńska

- 167) DOM NR 1, mur. – glin., poł. XIX w.;
- 168) DOM NR 9, mur., k. XIX w.;
- 169) DOM NR 17, mur., przed 1917 r.;

ul. Mostowa

- 170) DOM NR 1, mur., pocz. XX w.

ul. Mściszewska

- 171) DOM NR 3, mur., poł. XIX w. [?], przebud.;
- 172) DOM NR 5, mur., 1890 r.;
- 173) DOM NR 9, mur., 1937 r.;

ul. Nowa

- 174) DOM NR 8, mur. – kam., pocz. XIX w.

ul. Podgórna

- 175) DOM NR 1, mur., 2 poł. XIX w.;
- 176) DOM NR 2, mur., 4. ćw. XIX w.;
- 177) DOM NR 8, mur., poł. XIX w.;
- 178) DOM NR 9, mur., przed 1900 r.;
- 179) DOM NR 10, mur., przed 1900 r.;
- 180) DOM NR 11, mur., 4 ćw. XIX w.;
- 181) DOM NR 13, mur., 4 ćw. XIX w.;

ul. Polna

- 182) DOM NR 2, mur., k. XIX w.;
- 183) DOM NR 4, mur., l. 20 XX w.
- 184) DOM NR 8, mur., 1912 r.;
- 185) DOM NR 12, mur., 1905 r.;

Plac Powstańców Wielkopolskich

- 186) DOM NR 3, mur., l. 20 XX w.;
- 187) DOM NR 4, mur., pocz. XX w.;
- 188) DOM NR 5, mur., pocz. XX w.;

- 189) DOM NR 5a, mur., pocz. XX w.;
- 190) DOM NR 6, mur., pocz. XX w.;
- 191) DOM NR 8, mur., 4 ćw. XIX w.;
- 192) DOM NR 10, mur., pocz. XX w.;
- 193) DOM NR 11, mur., k. XIX w.;
- 194) DOM NR 14, mur., pocz. XX w.;
- 195) DOM NR 16, mur., pocz. XX w.;
- 196) DOM NR 16a, mur., pocz. XX w.;
- 197) DOM NR 17, mur., l. 20 XX w.;
- 198) DOM NR 18, mur., l. 20 XX w.;
- 199) DOM NR 19, mur., l. 20. XX w.;
- 200) DOM nr 22, szach., 2 poł. XVIII w.;

ul. Poznańska

- 201) DOM NR 1, mur., 1900 r.;
- 202) DOM NR 2, mur., k. XIX w.;
- 203) DOM NR 4, mur., około 1900 r.;
- 204) BUDYNEK MIESZKALNO-GOSPODARCZY NR 5b, mur., l. 20 XX w.;
- 205) DOM NR 11, mur., l. 20. XX w.;
- 206) DOM NR 13, mur., 1 ćw. XX w.;
- 207) DOM NR 14, mur., poł. XIX w.;
- 208) DOM NR 19, mur., l. 20. XX w.;
- 209) DOM NR 20, OB. PRZEDSZKOLE I MIESZKANIA KOMUNALNE, mur., 1927 r.;
- 210) DOM NR 21, mur., l. 20/30 XX w.;
- 211) DOM NR 25, mur., 1934 r.;
- 212) DOM NR 26, mur., l. 20 XX w.;
- 213) WILLA NR 28, mur. – szach., około 1900 (z ogrodem);
- 214) DOM NR 33, mur., l. 20 XX w.;
- 215) DOM NR 48, mur., l. 30 XX w.;

ul. Przemysłowa

- 216) DOM NR 3, mur., około 1900 r.;

ul. Rogozińska

- 217) DOM NR 1, mur., 1900 r.;
- 218) DOM NR 3, mur., około 1830 r.;
- 219) DOM NR 4, mur., pocz. XX w.;
- 220) DOM NR 5, mur., 2 poł. XIX w.;
- 221) DOM NR 6, mur., pocz. XX w.;
- 222) DOM NR 7, mur., 2 poł. XIX w.;

- 223) DOM NR 8, mur., k. XIX w.;
- 224) DOM NR 9, mur., k.XIX w.;
- 225) DOM NR 10, mur., k XIX w.;
- 226) DOM NR 11, mur., 2 poł. XIX w.;
- 227) DOM NR 12, mur., XIX/XX w.;
- 228) DOM NR 13, mur., około poł. XIX w.;
- 229) DOM NR 19, mur., pocz. XX w.;
- 230) DOM NR 21, mur., poł. XIX w.;
- 231) DOM NR 22, mur., k. XIX w.;
- 232) DOM NR 23, mur., 2 poł. XIX w.;
- 233) DOM NR 24, mur., 4 ćw. XIX w.;
- 234) DOM NR 25, mur., 2 poł. XIX w.;
- 235) DOM NR 27, mur., k. XIX w.;
- 236) DOM NR 28, mur., l. 20 XX w.;
- 237) DOM NR 29, mur., około 1900 r.;
- 238) DOM NR 30, mur., l. 20 XX w.;
- 239) DOM NR 32, mur., około poł. XIX w.;
- 240) DOM NR 33, mur., k. XIX w.;
- 241) DOM NR 35, mur., 1904 r.;
- 242) DOM NR 37, mur., k. XIX w.;
- 243) DOM NR 39, mur., 1930 r.;
- 244) DOM NR 40, mur., 1900-1910 r.;
- 245) DOM NR 41, mur., 1 ćw. XX w.;
- 246) DOM NR 42, mur., l. 30/40 XX w.;
- 247) DOM NR 43, mur., około 1910 r.;
- 248) DOM NR 44, mur., 1900-1910 r.;
- 249) DOM NR 46, mur., około 1920 r.;
- 250) DOM NR 50, mur., k. XIX w.;
- 251) DOM NR 54, mur., około 1900 r.;
- 252) DOM NR 56, mur., około 1914 r.;
- 253) DOM NR 58, mur.-szach., l. 20 XX w.;
- 254) DOM NR 60, mur., l. 20 XX w.;
- 255) DOM NR 62, mur., około 1920 r.

ul. Spokojna

- 256) DOM NR 8, mur., 1930 r.

ul. Szkolna

- 257) DOM NR 2, mur., l. 20 XX w.;

- 258) DOM NR 3, mur., około 1900 r.;
- 259) DOM NR 4, mur., l. 20/30 XX w.;
- 260) DOM NR 8, mur., około 1910 r.;
- 261) DOM NR 10, mur., l. 20-30 XX w.;
- 262) DOM NR 12, mur., l. 20 XX w.;
- 263) DOM NR 16, mur., l. 30 XX w.;
- 264) DOM NR 28, mur., 1933 r.

ul. Wojska Polskiego

- 265) DOM NR 10, mur., pocz. XX w.;
- 266) DOM NR 12, mur., pocz. XX w.;

cmentarze

- 267) MIEJSCE PO CMENTARZU ŻYDOWSKIM (ul. Mściszewska), XIX w. – obszar około 0,63 ha, obecnie nieczynny;
- 268) CMENTARZ PARAFIALNY RZYMSKO-KATOLICKI (ul. Poznańska), ok. poł. XIXw. – obszar około 2 ha, czynny;
- 269) CMENTARZ EWANGELICKI (ul. Poznańska), 1 poł. XIX w. – obszar około 3 ha, obecnie nieczynny;

obiekty małej architektury

- 270) KRZYŻ przydrożny drewniany, Murowana Goślina, ul. Narcyzowa 1;
- 271) KAPLICZKA drewniana z obrazem Maryi, Murowana Goślina, ul. Gnieźnieńska 48;

NIESZAWA

- 272) ZESPÓŁ PAŁACOWO – FOLWARCZNY:
 - a) pałac, mur., około poł. XIX w., rozbud. 1900 r., ruina,
 - b) park krajobrazowy XIX w.,
 - c) stajnia koni cugowy z budynkiem mieszkalnym, mur.- szach., pocz. XX w.
 - d) obora, mur. 1907 r.,
 - e) kuźnia, mur.-drewn., pocz. XX w.,
 - f) dom pracowników folwarcznych - czworak, mur., pocz. XX w.,
 - g) dom pracowników folwarcznych - czworak nr 13, mur. pocz. XX w.;
- 273) DOM NR 18, mur., pocz. XX w.;
- 274) DOM NR 21, mur., 1928 r.;
- 275) DOM NR 26, ob. szkoła, mur., pocz. XX w.;
- 276) DOM NR 32, mur., pocz.1928 r.;
- 277) CMENTARZ EWANGELICKI, 1 poł. XIX w. – obszar około 0,25 ha, obecnie nieczynny;
- 278) KRZYŻ przydrożny drewniany;

OKONIEC

279) GAJÓWKA NR 1, mur., 1913 r.

PRZEBĘDOWO

280) ZESPÓŁ PAŁACOWO – FOLWARCZNY:

- a) pałac, mur., l. 80 XIX w.,
- b) park krajobrazowy XIX w.,
- c) obora I, mur., pocz. XX w.,
- d) obora II, mur. 1870 r.,
- e) gorzelnia, mur. 1887 r.,
- f) magazyn zbożowy, mur., k. XIX w.,
- g) dom pracowników folwarcznych - czworak nr 7, mur. – szach., k. XIX w.,
- h) dom pracowników folwarcznych - czworak nr 12, mur. pocz. XX w.,
- i) dom pracowników folwarcznych - czworak nr 14, mur. pocz. XX w.,
- j) dom pracowników folwarcznych - czworak nr 16, mur., k. XIX w.,
- k) dom pracowników folwarcznych - czworak nr 17, mur., k. XIX w.,
- l) dom pracowników folwarcznych - czworak nr 15, mur. pocz. XX w.,
- ł) dom pracowników folwarcznych - czworak nr 18, mur., XIX/ XX w.,
- m) dom pracowników folwarcznych - czworak nr 21, mur. k. XIX w.;

281) KRZYŻ przydrożny drewniany, Przebędowo, ul. Rogozińska 20a;

RADUSZYN

282) POZOSTAŁOŚCI ZESPOŁU DWORSKIEGO:

- a) dwór, ob. dom nr 1, mur. k. XIX w.,
- b) młyn, ob. mieszalnia pasz, mur. pocz. XX w.,
- c) dom właściciela nr 13, mur., 4 ćw. XIX w.;

283) DOM NR 2, mur. pocz., XX w.;

RAKOWNIA

- 284) SZKOŁA, OB. DOM – ŚWIETLICA (DAWN. NR 15), UL. GOŚLIŃSKA 56, mur, pocz. XX w.;
- 285) LEŚNICZÓWKA, NR 17, mur. l. 30 XX w.;
- 286) DOM NR 5, mur. pocz. XX w.;
- 287) DOM NR 7, mur., 1904 r.;
- 288) DOM NR 8, mur., pocz. XX w.;
- 289) DOM NR 9, mur., pocz. XX w.;
- 290) DOM NR 13, mur., 1904 r.;
- 291) DOM NR 24, mur., k. XIX w.;
- 292) DOM NR 25, mur., k. XIX w.;
- 293) CMENTARZ EWANGELICKI, około poł. XIX w. – obszar około 0,15 ha, obecnie nieczynny;

294) KRZYŻ przydrożny drewniany, Rakownia, ul. Dolna 18a;

STARCZANOWO

295) ZAGRODA NR 1:

a) dom, mur., k. XIX w.,

b) obora, mur., 1909 r.;

296) DOM NR 2, glin./drewn., k. XIX w.;

297) OBORA W ZAGRODZIE NR 4, mur., pocz. XX w.;

298) DOM NR 5, mur. pocz. XX w.;

299) DOM NR 6, mur. pocz. XX w.;

300) ZESPÓŁ LEŚNICZÓWKI NR 7:

a) dom, mur., pocz. XX w.,

b) obora, mur., pocz. XX w.;

301) KAPLICZKA murowana z figurką Maryi, Starczanowo 2;

TROJANOWO

302) DOM NR 1, szach. 1890 r.;

303) ZAGRODA NR 7:

a) budynek mieszkalno-gospodarczy, mur., pocz. XX w.,

b) obora, mur., pocz. XX w.,

c) obora, mur., pocz. XX w.;

304) ZAGRODA NR 11:

a) dom, mur., pocz. XX w.,

b) obora, mur., pocz. XX w.;

305) KRZYŻ przydrożny drewniany, Trojanowo 1;

UCHOROWO

306) ZESPÓŁ DWORSKO – FOLWARCZNY:

a) dwór, mur., poł. XIX w., rozbud. k. XIX w.,

b) park krajobrazowy, XIX w.,

c) kaplica Niepokalanego Poczęcia NMP, mur. XIX w., rozbud. 1890 r.,

d) oficyna, mur. k. XIX w.,

e) spichlerz, mur. około 1889 r.,

f) obora, mur., k. XIX w.;

307) SZKOŁA, OB. DOM-ŚWIETLICA NR 22a, mur., XIX/XX w.;

308) DOM NR 1, mur. pocz. XX w.;

309) DOM NR 3, mur. 1 ćw. XIX w.;

310) KAPLICZKA, mur., 1908 r.;

311) CMENTARZ EWANGELICKI, około poł. XIX w. – obszar około 0,35 ha, obecnie nieczynny;

- 312) KRZYŻ przydrożny drewniany, Uchorowo 1;
313) KAPLICZKA murowana z figurą Maryi, Uchorowo ul. 19b;

WOJNOWO

- 314) KAPLICA DWORSKA, mur., 1914 r.;
- 315) SZKOŁA, OB. DOM NR 8, mur., 1910 r.;
- 316) ZESPÓŁ PAŁACOWO – FOLWARCZNY:
- a) pałac, ob. hotel, mur., XIX/XX w.,
 - b) park krajobrazowy, XIX w.,
 - c) oficyna, mur., 1834 r.,
 - d) owczarnia., mur 1871 r.,
 - e) obora I, mur., 1871 r.,
 - f) obora II, mur., pocz. XX w.,
 - g) bażantarnia, drewn.- mur., 1906 r.,
 - h) stodoła, mur.- drewn., 1908 r.,
 - i) spichlerz, mur. XIX/XX w.,
 - j) gorzelnia, ob. masarnia, mur. XIX/ XX w.,
 - k) kuźnia, mur.- drewn., 1921 r.,
 - l) stajnia,
 - m) podwórze folwarczne,
 - n) dom pracowników folwarcznych - czworak nr 11, mur 1911 r.,
 - o) dom pracowników folwarcznych - czworak nr 13, mur 1911 r.;
- 317) KRZYŻ przydrożny drewniany;
- 318) KAPLICZKA murowana, Wojnowo 1;

ZIELONKA

- 319) ZESPÓŁ DOMU NR 12:
- a) dom pracowników leśnych, mur., 1908 r.,
 - b) stodoła , mur./szach. k. XIX w.;
- 320) DOM NR 13, mur., k. XIX w.;
- 321) DOM NR 15, mur. pocz. XX w.;
- 322) KRZYŻ przydrożny drewniany, Zielonka 15;
- 323) KRZYŻ przydrożny drewniany, Huciska 2;
- 324) KRZYŻ przydrożny drewniany;

ZŁOTORYJSKO

- 325) ZAGRODA NR 2:
- a) dom, mur., pocz. XX w.,
 - b) obora, mur., pocz. XX w.,
 - c) chlew, mur., pocz. XX w.,

- d) chlewik, mur., pocz. XX w.,
- e) stodoła, mur., pocz. XX w.;
- 326) DOM NR 4, mur., pocz. XX w.;
- 327) DOM NR 6, glin./szach., poł. XIX w.

3.4 Krajobraz przyrodniczo-kulturowy

3.4.1. Zabytkowe założenie urbanistyczne

MUROWANA GOŚLINA

Historyczny układ urbanistyczny miasta Murowana Goślina wpisany został do rejestru zabytków pod numerem 410/Wlkp/A na podstawie decyzji z dnia 04.12.2006 r., zmienionej decyzją z dnia 12.02.2007 r. Dla założenia urbanistycznego założono osobną kartę ewidencyjną w gminnej ewidencji zabytków.

3.4.2. Wykaz parków wpisanych do rejestru zabytków

BIAŁĘŻYN

- 1) OGRÓD PROBOSZCZOWSKI W ZESPOLE KOŚCIOŁA PARAFIALNEGO P.W. ŚW. TYMOTEUSZA – rej. zab. 173/Wlkp/A z 17.05.2004 r.;

BODUSZEWO

- 2) POZOSTAŁOŚCI PARKU W ZESPOLE PAŁACOWO-FOLWARCZNYM, XIX w. – rej. zab. 121/Wlkp/A z 03.03.2003 r.;

ŁOPUCHOWO

- 3) PARK KRAJOBRAZOWY W ZESPOLE DWORSKO-FOLWARCZNYM, XIX w. – park o powierzchni 3,3 ha ze stawem, alejami grabowymi będącymi pozostałościami XVIII-wiecznego regularnego założenia oraz pomnikowymi okazami dębów i lip, rej. zab. 1524/A z 01.06.1974 r.;

MUROWANA GOŚLINA

- 4) PARK KRAJOBRAZOWY W ZESPOLE PAŁACOWO-PARKOWYM, ul. Kochanowskiego 23, pocz. XIX w. – park o powierzchni 1,2 ha ze starym starodrzewem, rej. zab. 1586/A z 29.07.1974 r.;

NIESZAWA

- 5) PARK KRAJOBRAZOWY W ZESPOLE PAŁACOWO-FOLWARCZNYM, XIX w. – park o powierzchni około 7,4 ha z okazałymi dębami, rej. zab. 2230/A z 31.03.1993 r.;

PRZEBĘDOWO

- 6) PARK KRAJOBRAZOWY W ZESPOLE PAŁACOWO-FOLWARCZNYM, XIX w. – park o powierzchni 9,8 ha ze stawem i okazałym starodrzewem, rej. zab. 1693/A z 04.04.1975 r.;

UCHOROWO

- 7) PARK KRAJOBRAZOWY W ZESPOLE PAŁACOWO-FOLWARCZNYM, XIX w. – park o powierzchni około 5,6 ha ze stawem i okazałym starodrzewem, rej. zab. 1735/A z 05.11.1975 r.;

WOJNOWO

- 8) PARK KRAJOBRAZOWY W ZESPOLE PAŁACOWO-FOLWARCZNYM, XIX w. – park o powierzchni około 4,8 ha z pomnikowymi okazami dębów, rej. zab. 311/A z 21.10.1968 r.

3.4.3. Zabytkowe cmentarze

Na terenie gminy znajduje się duża liczba historycznych cmentarzy, opisanych szczegółowo w rozdziale 3.3, przy czym większość z nich stanowią niewielkie, od dawna nieczynne cmentarze ewangelickie (bądź ich pozostałości). Działki, na których położone są nieczynne cmentarze ewangelickie, w większości stanowią własność gminy.

3.4.4. Park krajobrazowy i pomniki przyrody

Gmina Murowana Goślina wyróżnia się atrakcyjnym krajobrazem i ukształtowaniem terenu, co znalazło swoje odzwierciedlenie w ustanowieniu różnych form ochrony przyrody, w tym Parku Krajobrazowego „Puszcza Zielonka”. Park ten został utworzony Rozporządzeniem Nr 6/93 Wojewody Poznańskiego z dnia 20 września 1993 r. (Dz. Urz. Woj. Poznańskiego Nr 13, poz. 144), zmienionym Rozporządzeniem Nr 10/04 Wojewody Wielkopolskiego z dnia 26 stycznia 2004 r. (Dz. Urz. Woj. Wielkopolskiego Nr 14, poz. 415). Park zajmuje łącznie powierzchnię 11 999,61 ha (w tym na terenie gminy Murowana Goślina 6 173,84 ha), a jego otulina 10 969,47 ha (w tym na terenie gminy Murowana Goślina 1 196 ha). W skład Parku wchodzi głównie atrakcyjne pod względem przyrodniczym obszary lasów i jezior oraz niewielkie powierzchnie gruntów ornych i łąk, natomiast atrakcyjność kulturową Parku i jego otoczenia podnoszą zabytki kultury materialnej, w szczególności charakterystyczne dla otoczenia Puszczy Zielonki kościoły drewniane – niegdyś budowane powszechnie w tej technologii ze względu na łatwą dostępność budulca. Na terenie gminy zachował się jeden z takich kościołów – kościół p.w. Św. Marii Magdaleny w Długiej Goślinie.

Składnikiem krajobrazu kulturowego jest również część spośród ustanowionych na terenie gminy pomników przyrody, współtworząca otoczenie zabytkowych obiektów budowlanych.

3.5 Zabytki ruchome

3.5.1. Wykaz najcenniejszych zabytków ruchomych, wpisanych do rejestru zabytków

DŁUGA GOŚLINA

- 1) WYSTRÓJ I WYPOSAŻENIE kościoła p.w. św. Marii Magdaleny w Długiej Goślinie (54 pozycje), nr rej. 461/Wlkp/B z 24.10.2014 r.;

ŁOPUCHOWO

- 2) ELEMENTY WYPOSAŻENIA kościoła filialnego p.w. św. Wawrzyńca w Łopuchowie (2 pozycje), nr rej. 551/Wlkp/B z 22.04.2020 r.;

MUROWANA GOŚLINA

- 3) KOŚCIÓŁ PARAFIALNY P.W. ŚW. JAKUBA, wyposażenie kościoła (19 pozycji), nr rej. zab. 322/Wlkp/B z 24.01.2014 r.;
- 4) KAPLICZKA, 1841, nr rej. zab. 385/B z 1976 r.;
- 5) NAGROBKI (DWA) NA CMENTARZU PARAFIALNYM, nr rej. zab. 388/B z 1970 r.

3.6 Zabytki archeologiczne

3.6.1. Wykaz stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków

DŁUGA GOŚLINA

- 1) STANOWISKO 2a (AZP 48-28/67), osada wczesnośredniowieczna, wpis do rej. zab. nr 856/A z 17.02.1970 r., decyzja o wpisie przepisana do księgi C – nr rej. zab. 175/Wlkp/C z 19.12.2007 r.;
- 2) STANOWISKO 23 (AZP 48-29/23), osady wielokulturowe, wpis do rej. zab. nr 2330/A z 01.02.1995 r., decyzja o wpisie przepisana do księgi C – nr rej. zab. 176/Wlkp/C z 12.12.2008 r. (stanowisko zlokalizowane na dwóch działkach w obrębie geodezyjnym Murowanej Gośliny i jednej Wojnowa, figuruje jako Długa Goślina);

GŁĘBOCZEK

- 3) GRODZISKO STOŻKOWATE 3 (AZP 49-29/60), wpis do rej. zab. nr 854/A z 17.02.1970 r., decyzja o wpisie przepisana do księgi C – nr rej. zab. 178/Wlkp/C z 25.01.2010 r.;

STARCZANOWO (RADZIM)

- 4) GRODZISKO STOŻKOWATE 6 (AZP 48-27/7), wpis do rej. zab. nr 853/A z 17.02.1970 r., decyzja o wpisie przepisana do księgi C – nr rej. zab. 174/Wlkp/C z 19.12.2007 r.;

UCHOROWO

- 5) STANOWISKO 15 (AZP 48-27/74), osada z początków naszej ery i wczesnego średniowiecza, wpis do rej. zab. nr 2332/A z 01.02.1995 r., decyzja o wpisie przepisana do księgi C – nr rej. zab. 172/Wlkp/C z 19.12.2007 r.;
- 6) STANOWISKO 16 (AZP 48-27/75), osada od V-XVI w. n.e., wpis do rej. zab. nr 2577/A z 31.01.1996 r., decyzja o wpisie przepisana do księgi C – nr rej. zab. 173/Wlkp/C z 19.12.2007 r.;

WOJNOWO

- 7) STANOWISKO 29 (AZP 48-29/30), osady wielokulturowe, szczególnie osada kultury przeworskiej, wpis do rej. zab. nr 2578/A z 31.01.1996 r., decyzja o wpisie przepisana do księgi C – nr rej. zab. 177/Wlkp/C z 19.12.2007 r.

3.6.2. Stanowiska o własnej formie krajobrazowej na terenie gminy

GŁĘBOCZEK

- 1) GRODZISKO STOŻKOWATE, STAN 3 (AZP 49-29/60), nr rej. 854/A z 17.02.1970 r.;

STARCZANOWO (RADZIM)

- 2) GRODZISKO STOŻKOWATE STAN 6 (AZP 48-27/7), nr rej. 853/A z 17.02.1970 r.;

DŁUGA GOŚLINA

- 3) GRODZISKO (DOMNIEMANE) STAN 2 (AZP 28/16) - karta AZP dostępna jest w Wojewódzkim Urzędzie Ochrony Zabytków w Poznaniu.

Na terenie gminy zarejestrowano dwa stanowiska – grodziska o dobrze zachowanej własnej formie krajobrazowej oraz jedno domniemane grodzisko. Położone w lasach obiekty są dobrze zachowane i nie wymagają żadnych zabiegów konserwatorskich.

3.6.3. Zestawienie liczbowe stanowisk archeologicznych

Zestawienie liczbowe stanowisk archeologicznych na terenie gminy, zewidencjonowanych i wpisanych do rejestru zabytków, wykonano łącznie z funkcją oraz analizą chronologiczną, na podstawie m.in. raportu o stanie zabytków w gminie Murowana Goślina, wykonanego przez Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Poznaniu w 2005 roku, poprzednich edycji gminnego programu opieki nad zabytkami oraz danych Powiatowego Konserwatora Zabytków. W 2016 r. została założona gminna ewidencja zabytków archeologicznych dla gminy Murowana Goślina.

Stanowiska archeologiczne	Liczba ogółem	w tym wpisane do rejestru zabytków
Łącznie (stanowisk o znanej lokalizacji), w tym:	478	8
a. grodziska	3	2
b. osady	137	5
b.1 ślady osadnicze	498	X
b.2 punkty osadnicze	103	X
c. cmentarzyska	12	X
d. inne	3	1

Jak wynika z badań archeologicznych prowadzonych na obszarach obejmujących gminę Murowana Goślina, teren ten był intensywnie zasiedlony przez wszystkie okresy, od pradziejów, począwszy od starszej epoki kamienia (paleolitu), przez mezolit, neolit, kulturę łużycką, kulturę przeworską, wczesnopolską i okres wczesnego średniowiecza po okres nowożytny, czego egzemplifikacją jest około 478 (na podstawie danych Powiatowego Konserwatora Zabytków w Poznaniu) zarejestrowanych tu stanowisk archeologicznych o znanej lokalizacji. Stanowią one zapewne tylko część wszystkich stanowisk z terenu gminy

i powyższe dane mogą ulegać zmianie w toku dalszego archeologicznego rozpoznania terenu.

Analiza kulturowo-chronologiczna osadnictwa na terenie gminy, wykazała szczególną intensywność zasiedlenia w okresie wczesnego średniowiecza, okresie wpływów rzymskich i kultury łużyckiej.

Osadnictwo koncentruje się przede wszystkim wzdłuż cieków wodnych. Teren gminy Murowana Goślina, położony jest w obrębie wysoczyzny morenowej wchodzącej w skład Pojezierza Gnieźnieńskiego oraz tzw. Poznańskiego Przełomu Warty. Rzeźba terenu jest urozmaicona licznymi wzniesieniami, przedzielonymi często zabagnionymi obniżeniami. Sieć hydrograficzną tworzy przede wszystkim rzeka Warta ze swoimi prawobrzeżnymi dopływami, z których najważniejsza jest Trojanka. Istotnym elementem sieci hydrograficznej są także liczne rynnowe jeziora polodowcowe. Tereny wzdłuż cieków wodnych szczególnie atrakcyjne dla osadnictwa urozmaicone są rozcięciami erozyjnymi i cyplami. Na terenie gminy wyróżniono kilka szczególnych skupisk osadniczych. Występują one w następujących rejonach:

- rejon Mściszewa, Murowanej Gośliny, Boduszewa,
- rejon Jeziora Pławno,
- rejon Głębocka,
- rejon Głębocka,
- rejon Wojnowa,
- rejon Łopuchowa (na wschód od jeziora Gackiego).

Wszystkie stanowiska zlokalizowane na terenie gminy podlegają ochronie konserwatorskiej, zgodnie z ustawą z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Część stanowisk znana jest tylko na podstawie danych archiwalnych z końca XIX wieku, bądź początków XX wieku, bez dokładnej lokalizacji, określającej zazwyczaj tylko miejscowość. Większość stanowisk rozpoznana jest na podstawie szczegółowych badań powierzchniowych w ramach programu Archeologicznego Zdjęcia Polski. Jest to jednak rozpoznanie wstępne, przy którym określenie zarówno funkcji, jak i wartości poznawczej stanowiska może ulec zmianie po przeprowadzeniu prac wykopaliskowych. Także zasięg stanowiska wyznaczony na podstawie badań powierzchniowych nie zawsze jest zasięgiem, który dokładnie odpowiada występowaniu pozostałości pradziejowego osadnictwa pod ziemią. Wyznaczony na mapach zasięg stanowiska należy traktować orientacyjnie, może okazać się bowiem podczas prac ziemnych, że obiekty archeologiczne zalegają także w sąsiedztwie wyznaczonych na podstawie obserwacji powierzchniowych zasięgów stanowisk.

Aby zapewnić prawidłową ochronę archeologicznego dziedzictwa kulturowego w stosunku do stref występowania stanowisk archeologicznych oraz obszarów chronionych należy:

- respektować wyznaczone strefy ochrony stanowisk archeologicznych na załącznikach graficznych przy sporządzaniu dokumentów planistycznych,
- wprowadzić zapis zapewniający prawidłową ochronę archeologicznego dziedzictwa kulturowego w stosunku do stref występowania stanowisk archeologicznych oraz obszarów chronionych, tj. założeń pałacowo-parkowych, zabytkowych cmentarzy, obiektów wpisanych do rejestru zabytków i ujętych w ewidencji zabytków.

Ponadto, dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego, podczas prowadzenia prac inwestycyjnych ustala się nakaz prowadzenia badań archeologicznych na terenie działki, w granicy inwestycji. Prowadzenie badań archeologicznych wymaga uzyskania pozwolenia konserwatora zabytków.

W odniesieniu do stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków obowiązuje zakaz wszelkiej działalności związanej z pracami ziemnymi. W przypadku planowania jakiegokolwiek działalności należy wystąpić o szczegółowe wytyczne do właściwego miejscowo konserwatora zabytków. Wszelkie prace związane z zagospodarowaniem i zabudową stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru szczegółowo reguluje ustawa z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

4. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY ZASOBÓW DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

4.1 Stan zachowania i obszary największego zagrożenia zabytków

Na podstawie prospekcji terenowej przeprowadzonej w latach 2020-2021 stwierdzono, że zabytkowy dwór w **Łopuchowie** został zniszczony przez silne wiatry w 2016/2017 r. Powiatowy Konserwator Zabytków w Poznaniu w dniu 26 października 2016 r. wydał pozwolenia nr 216/A/2016 na remont dworu na podstawie projektu budowlanego autorstwa jednostki projektowej Front Architects z Poznania z września 2016 r. pt. „Remont z częściową odbudową zabytkowego dworu w Łopuchowie o skrzydło basenowe.” Wskazane pozwolenie jest ważne do 2022 r, a ostatnia korespondencja między inwestorem, a konserwatorem zabytków miała miejsce w 2017 r. Dwór w Łopuchowie w dalszym ciągu pozostaje zburzony - obecnie nie są wykonywane żadne prace związane z odbudową obiektu.

Do obiektów najbardziej zagrożonych i pilnie wymagających prac remontowych należą – wśród zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru – pałac w **Nieszawie** (własność prywatna). Budynek obecnie bliski jest zawaleniu. Duża część pokrycia dachu jest zniszczona mury zewnętrzne są popękane, okna w dalszym ciągu nie zostały wstawione.

Powiatowy Konserwator Zabytków w Poznaniu w dniu 20 listopada 2019 r. wydał nakaz obejmujący następujący zakres prac:

- remont drewnianej więźby dachowej, poprzez wymianę zniszczonych elementów konstrukcji metodą ciesielską, odtworzenie brakujących elementów konstrukcyjnych, impregnacja środkami biobójczymi i przeciwpożarowymi,
- wykonanie nowego pokrycia dachowego na pełnym deskowaniu krytym papą,
- wymiana opierzeń, wymiana rynien i rur spustowych;
- naprawa korony murów korpusu głównego oraz ryzalitów;
- naprawa pęknięć murów na elewacji południowej - ryzalit wschodni oraz elewacja zachodnia; wraz z naprawą obluźwionych nadproży okien;
- zabezpieczenie otworów okiennych i drzwiowych przed dostępem wody opadowej i działaniem szkodliwych warunków atmosferycznych.

Zabezpieczenie otworów okiennych i drzwiowych miały zostać wykonane w terminie do czerwca 2020 r., natomiast pozostałe prace należy wykonać do grudnia 2021 r. Obecnie właściciel nieruchomości jest w trakcie sporządzania projektu budowlano-konstrukcyjnego dla obiektu, a nakazane prace nie zostały wykonane.

W dawnym pałacu Winterfeldów w **Murowanej Goślinie** (własność gminy) przeprowadzone zostały następujące prace:

- rozbiórka wtórnie zamontowanego ogrodzenia od ulicy Poznańskiej, w tym miejscu wykonanie krawężnika odgraniczającego na fundamencie,
- remont portalu wejściowego, zabezpieczenie przeciwwodne i przeciwwilgociowe i wykonanie posadzki betonowej, wraz ze wpustami wody poza obrys tarasu,
- uporządkowanie zieleni niskiej, poprawienie koron drzew, pielęgnacyjne przycięcia,
- rozbiórka i usunięcie szaleatów publicznych przy budynku,
- usunięcie prowizorycznych pomieszczeń garażowych z blachy,
- uporządkowanie piwnic,
- naprawa pokrycia dachu z wymianą zniszczonych elementów obróbek blacharskich, naprawa kominów na dachu z częściowym przemurowaniem,
- zabezpieczenie wejścia do podziemi przez osoby postronne,
- usunięcie z dachu wtórnych konstrukcji antenowych,
- bieżące remonty utrzymaniowe substancji budynku wewnątrz.

Planowane są następujące prace:

- wymiana instalacji elektrycznych, sanitarnych, paleniskowych,
- remont budynku gospodarczego przyległego do zespołu pałacowego z zachowaniem elementów historycznych,

- remont dwóch klatek schodowych wraz z wymianą drzwi i okien.

Szkoła w Uchorowie (własność Gminy) przeprowadzone prace:

2018 r. – I część inwestycji - 680.728 zł

Wymiana więźby dachowej wraz z wymianą pokrycia dachowego (bez montażu dachówki), przebudowa schodów, wymiana stropu drewnianego na strop Terriva, wymiana instalacji wodno-kanalizacyjnej, wymiana instalacji na gazową wraz z wykonaniem wewnętrznej instalacji na gaz płynny, wymiana instalacji co

2019 – II część inwestycji – 917.766 zł

Pokrycie dachu dachówką ceramiczną typu karpiówka, renowacja ścian zewnętrznych, modernizacja stolarki okiennej, izolacja ścian fundamentowych, roboty modernizacyjne i renowacyjne w pomieszczeniach mieszkalnych na parterze, modernizacja instalacji elektrycznej – odgromowej i instalacja monitoringu zewnętrznego, zagospodarowanie terenu, nasadzenie zieleni, wyposażenie pomieszczeń świetlicy, kuchni i sanitariatów.

Obecnie budynek w dokumentach gminnych funkcjonuje jako świetlica i taką też funkcję pełni. W okresie trwałości projektu nie planuje się zasiedlania pomieszczeń mieszkalnych na parterze.

Pilnego remontu wymaga leśniczówka w **Głębocku** (własność Lasów Państwowych w użytkowaniu nadleśnictwa Łopuchówko), która w 2018 r. została wpisana do rejestru zabytków. Oględziny obiektu przy udziale konserwatora i właściciela odbyły się w dniu 12 kwietnia 2019 r. i pismem z dnia 14 listopada 2019 r. Powiatowy Konserwator Zabytków w Poznaniu wdał zalecenie konserwatorskie do remontu budynku. Obecnie nie zostały wydane pozwolenia na roboty budowlane przy budynku.

Remontu i rewitalizacji wymagają znajdujące się w gminnej ewidencji zabytków dwory w **Długiej Goślinie** i **Mściszewie** (obydwa własność prywatna) oraz szkoła w **Białężynie** (współwłasność gminy oraz osób prywatnych). Dwór w **Mściszewie** został podzielony na dwie części, z której część budynku zlokalizowana na działce nr 39/7 została przebudowana (wymiana pokrycia dachu oraz remont elewacji w kontrowersyjnej kolorystyce).

Na ogół średni lub niedostateczny jest stan zachowania ponad stuletnich już budynków gospodarczych (inwentarskich, stodół, spichlerzy) zlokalizowanych w większości zespołów rezydencjalnych znajdujących się na terenie gminy.

W ostatnich latach podjęto prace remontowe w znacznej części zabytkowych budynków mieszkalnych położonych na terenie gminy (ujętych w gminnej ewidencji zabytków). Zakres

prowadzonych, przeważnie przez prywatnych właścicieli lub użytkowników prac remontowych, obejmuje najczęściej wymianę stolarki okiennej i drzwiowej, ocieplenie budynków i wymianę pokrycia dachowego. Często pracom tym towarzyszy nieprawidłowe powiększanie otworów okiennych bądź ich całkowite zamurowywanie. Z jednej strony zahamowany został proces degradacji tych obiektów, z drugiej często zatarciu uległ ich pierwotny wygląd i charakter. Problem ten dotyczy zarówno zabudowy miejskiej Murowanej Gośliny, jak i zabudowy wiejskiej, w tym zespołów folwarcznych.

Jako dobry i bardzo dobry należy ocenić stan techniczny znajdujących się na terenie gminy obiektów sakralnych (własność parafialna) w **Białężynie** (kościół i plebania), w **Długiej Goślinie**, w **Murowanej Goślinie** (kościół parafialny, plebania, kościół poewangelicki), w **Uchorowie** (Skarb Państwa) oraz zespołów rezydencjalnych w **Boduszewie** – pałac (własność prywatna), w **Murowanej Goślinie** – park (własność gminna), w **Przebądowie** (własność prywatna), w **Wojnowie** – pałac i kuźnia (własność prywatna). Część z tych obiektów zostało poddanych w ostatnich latach rewitalizacji – w szczególności w parku przy pałacu w **Murowanej Goślinie** było realizowane uporządkowanie (wycinki) zadrzewień oraz częściowo zostały usunięte budynki garażowe i gospodarcze. Na ogół w dostatecznym stanie jest większość zabytkowych budynków użyteczności publicznej znajdujących się w zasobach gminnej ewidencji zabytków. Interesującym przykładem adaptacji zabytku do współczesnej funkcji jest przebudowa dawnej szkoły w **Rakowni** na cele świetlicy wiejskiej, zrealizowana dzięki oddolnym staraniom lokalnej społeczności.

Stan zachowania zewidencjonowanych zabytków ruchomych na terenie gminy, w tym przede wszystkim kapliczek jest na ogół dobry. Obiekty te narażone są jednak na zniszczenia, kradzież lub uszkodzenie. Szczególnie zagrożone jest wyposażenie obiektów sakralnych w przypadku, gdy nie posiadają urządzeń antywłamaniowych i przeciwpożarowych.

W zakresie wpisanych do rejestru stanowisk archeologicznych w bardzo dobrym stanie zachowania są dwa grodziska wczesnośredniowieczne w **Głębocku, stan. 3**, oraz w **Starczanowie, stan. 6 (Radzim)**. Grodzisko w Starczanowie zostało częściowo przebadane w wyniku prowadzonych na tym stanowisku wieloletnich badań wykopaliskowych. Stanowiska w **Uchorowie, stan. 15 i 16** oraz **Długiej Goślinie, stan 2a i 23**, położone są na obszarach użytkowanych rolniczo. Należący do gminy obszar na którym zlokalizowane jest stanowisko 2a (osada wczesnośredniowieczna) w Długiej Goślinie, będzie monitorowany w celu ochrony obiektu przed nielegalnymi pracami ziemnymi i działalnością poszukiwaczy zabytków archeologicznych. Kolejne dwa stanowiska w **Wojnowie, stan 23 i 29** położone są na polu użytkowanym rolniczo i zagrożone są orką.

Ponieważ osadnictwo pradziejowe i wczesnośredniowieczne grupuje się przede wszystkim wokół jezior i wzdłuż cieków wodnych, szczególnie atrakcyjnych dla turystyki i rekreacji, dużym zagrożeniem dla stanowisk archeologicznych jest realizacja zabudowy lotniskowej.

Zagrożeniem dla stanowisk archeologicznych mogą być również wszelkie prace ziemne związane z inwestycjami w zakresie budowy dróg, kanalizacji, wodociągów, linii energetycznych, zbiorników retencyjnych itp., a także regulacji cieków wodnych, eksploatacji kruszywa czy planowanych zalesień. W horyzoncie czasowym niniejszego Programu mieszczą się gminne inwestycje zapisane w budżecie gminy na rok 2021 oraz w Wieloletniej Prognozie Finansowej (WPF) na lata 2021-2041, m.in. budowa drogi Długa Goślina – Łoskoń Stary (WPF, lata 2018-2021), budowa ciągu pieszo-rowerowego w ciągu ulicy Goślińskiej w Rakowni i w ciągu ulicy Gnieźnieńskiej w Murowanej Goślinie (WPF lata 2018-2021), budowa sieci wodociągowej w ulicy Wołodyjowskiego (WPF, lata 2022-2023), przebudowa mostu na ulicy Podgórnej (WPF, rok 2021) oraz przebudowa ul. Łąkowej wraz z mostami (WPF, lata 2021-2023). W szczególności inwestycja w zakresie mostu na ulicy Podgórnej dotyczy historycznego obszaru staromiejskiego. Dlatego w celu ochrony stanowisk archeologicznych oraz pradziejowych, średniowiecznych i nowożytnych nawarstwień kulturowych, niezbędne jest ujmowanie zagadnień związanych z ochroną zabytków w planach zagospodarowania przestrzennego, warunkach zabudowy i inwestycjach celu publicznego oraz uzgadnianie i wypełnianie przez inwestorów wymogów konserwatorskich zawartych w opiniach i decyzjach właściwego miejscowo konserwatora zabytków. W przypadku ujawnienia podczas badań archeologicznych nowych faktów osadniczych należy ten fakt odnotować w karcie adresowej gminnej ewidencji zabytków.

Szczególnie zagrożonym obszarem pod względem konserwatorskim są znajdujące się na terenie gminy cmentarze ewangelickie. Pozbawione opieki i dozoru uległy postępującej degradacji, w kilku przypadkach służąc nawet jako nielegalne wysypiska śmieci. Zacierany jest pierwotny układ alejek, teren zarasta samosiejkami drzew i krzewów, a nagrobki są dewastowane lub zapadają się.

Pozytywnym przykładem ochrony i opieki zabytków jest jedyny zachowany na terenie gminy cmentarz żydowski – kirkut znajdujący się w Murowanej Goślinie u zbiegu ulic Mściszewskiej i Spokojnej. Po uporządkowaniu terenu przez młodzież szkolną, został on w 2012 roku oznakowany i upamiętniony monumentem z dwujęzycznym napisem. W miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego należy uwzględniać zapisy chroniące miejsca nieczynnych cmentarzy, zgodnie z ustawą z dnia 31 stycznia 1959 r. o cmentarzach i chowaniu zmarłych.

4.2 Uwarunkowania wynikające ze Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Murowana Goślina

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Murowana Goślina zostało przyjęte uchwałą Nr XXXIII/321/2009 Rady Miejskiej w Murowanej Goślinie

z dnia 28 września 2009 r., przy czym w latach 2013-2019 w obowiązującym Studium dokonywano zmian.

W tomie I Studium – UWARUNKOWANIA – w rozdziale 4 „Stan dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej”:

W podrozdziale 4.1 został przedstawiony zarys historii gminy Murowana Goślina.

W podrozdziale 4.2 zostały wymienione najważniejsze trakty historyczne na terenie gminy.

W podrozdziale 4.3 zostały wymienione i krótko opisane parki dworskie znajdujące się na terenie gminy, w tym w: Boduszewie, Łopuchowie, Murowanej Goślinie, Przebędowie, Uchorowie, Nieszawie, Wojnowie.

W podrozdziale 4.4 zostały sumarycznie podane obiekty zabytkowe znajdujące się w Ewidencji Wielkopolskiego Konserwatora Zabytków oraz podane w formie tabelarycznej obiekty wpisane do rejestru zabytków miasta i gminy Murowana Goślina. Omówione zostały również podstawowe zasady ochrony i opieki konserwatorskiej obowiązujące na obszarze historycznego układu urbanistycznego miasta.

W podrozdziale 4.5 zostały scharakteryzowane miejsca pamięci i cmentarze znajdujące się na terenie gminy oraz zaprezentowane w formie tabelarycznej cmentarze wpisane do ewidencji zabytków.

W podrozdziale 4.6 zostały omówione zagadnienia dotyczące obiektów archeologicznych znajdujących się na terenie gminy. Podano krótką charakterystykę osadnictwa pradziejowego, średniowiecznego i nowożytnego na jej terenie. Następnie zostało wymienionych w formie tabelarycznej 8 stanowisk, które w myśl ustawy z 2003 roku podlegają ochronie konserwatorskiej i są wpisane do rejestru zabytków. Zaprezentowano także sumaryczny wykaz i rodzaje stanowisk archeologicznych zarejestrowanych na terenie gminy. Łącznie wymieniono 482 stanowiska, w tym 67 o dużej wartości poznawczej. Omówiono również najważniejsze strefy osadnicze, ze szczególnym zagęszczeniem stanowisk archeologicznych.

W podrozdziale 4.7 został omówiony (na podstawie Gminnego programu opieki nad zabytkami miasta i gminy Murowana Goślina na lata 2008-2011) stan zachowania obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz najpoważniejsze zagrożenia dziedzictwa kulturowego. Zaprezentowano ocenę stanu zachowania najważniejszych zabytków nieruchomych, ruchomych i archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków. Wymieniono również najważniejsze zagrożenia środowiska kulturowego, a w tym:

- zabudowanie panoram, dominant i osi widokowych,
- utratę tradycyjnych wzorców architektonicznych,
- chaos przestrzenny,
- niszczenie i profanację cmentarzy,
- dewastację i kradzież zabytków ruchomych,

- niszczenie stanowisk archeologicznych w wyniku nie wypełnienia wymogów konserwatorskich określonych przez WWKZ w trakcie zagospodarowania bądź zainwestowania terenu przez rekreantów i inwestorów.

W podrozdziale 4.8 zostało zdefiniowane pojęcie dóbr kultury współczesnej w myśl ustawy z dnia 27 marca 2003 roku o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. W chwili uchwalenia Studium nie powstała lista dóbr kultury współczesnej dla gminy Murowana Goślina.

W podrozdziale 4.9 zostały omówione uwarunkowania rozwoju gminy wynikające z ochrony wartości kulturowych. Stwierdzono m.in., że *"stanowiska archeologiczne, miejsca pamięci stwarzają ciekawe możliwości z punktu widzenia rozwoju turystyki"*. Zaproponowano przywrócenie jako atrakcji turystycznej starej przeprawy przez Wartę, wyznaczenie Traktu Radzimskiego z wykorzystaniem grodziska na Ostrowie Radzimskim. Stwierdzono również, że zabytki architektury sakralnej, małej architektury, pozostałości zespołów rezydencjalnych na terenie gminy są dobrą bazą do utworzenia Cysterskiego Parku Kulturowego Owińska – Radojewo, zwiększającego tym samym rolę cysterskiego szlaku kulturowego w regionie, wskazując, że utworzenie tego Parku zostało m.in. zapisane w „Strategii Rozwoju Województwa Wielkopolskiego 2000-2025”.

W pkt. 4 podrozdziału 5.4 (Zagospodarowanie turystyczne) zostały wymienione dwa najważniejsze szlaki kulturowe na terenie gminy, tj. Wielkopolska Droga św. Jakuba (Murowana Goślina, Bolechowo) oraz Szlak Cysterski.

W tomie II Studium – KIERUNKI ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO – w rozdziale 1, podrozdziale 1.1 (Cele rozwoju gminy), w punkcie 2, wśród celów rozwoju kulturowego gminy wymieniono:

- ochronę obiektów zabytkowych,
- ochronę krajobrazu kulturowego,
- harmonijne kształtowanie nowej zabudowy dostosowanej do skali i charakteru zabudowy istniejącej.

W rozdziale 2 (Kierunki i wskaźniki dotyczące zagospodarowania oraz użytkowania terenów, w tym tereny wyłączone spod zabudowy) w podrozdziale 2.1 wśród terenów wyłączonych spod zabudowy wymieniono m.in.: Park Krajobrazowy Puszcza Zielonka (odpowiednio do wyznaczonych stref) oraz Obszar Natura 2000. Natomiast w podrozdziale 2.2., wśród terenów z ograniczeniami dla zabudowy wymieniono m.in. tereny cmentarzy oraz zieleni publicznej.

W rozdziale 3 (Obszary oraz zasady ochrony środowiska i jego zasobów, ochrony przyrody i krajobrazu kulturowego) w podrozdziale 3.1.2 dotyczącym zakresu ochrony lasów i terenów zielonych wymieniono m.in. ochronę zieleni miejskiej oraz zieleni na terenach zabudowy wiejskiej, w tym cmentarzy.

W podrozdziale 3.2 (Rekreacja) stwierdzono m.in., że dla obszaru Związku Międzygminnego Puszcza Zielonka, w skład którego wchodzi gmina Murowana Goślina, została opracowana w 2004 roku (aktualizowana w 2007 roku) Strategia Rozwoju Turystyki Związku Międzygminnego Puszcza Zielonka. Realizacja poszczególnych zadań wynikających ze strategii powinna odbywać się w sposób zintegrowany na poziomie całego Związku. Wśród grupy produktów turystycznych o znaczeniu krajowym i międzynarodowym wymieniono m.in.:

- Cysterski Park Kulturowy Owińska – Radojewo,
- Cysterski Szlak Kulturowy Poznań – Owińska – Łekno,
- Trakt Radzimski (przywrócenie starej przeprawy przez Wartę; utworzenie żywego skansenu archeologiczno – architektonicznego dla Radzimia i Starczanowa, który oprócz funkcji wystawienniczej pełniłby rolę stacji badawczej obsługującej prace archeologiczne i historyczne prowadzone na Ostrowie Radzimskim i w jego okolicach),
- Szlak kościołów drewnianych,
- Rewitalizację linii kolejowej Poznań – Wągrowiec.

W rozdziale 4 (Obszary i zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej) przytoczono m.in. najważniejsze obowiązki, jakie nakłada na gminy, na terenie których znajdują się obiekty zabytkowe, ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, w tym prowadzenie gminnej ewidencji zabytków. Wymieniono również działania jakie wymagają pozwoleń wojewódzkiego konserwatora zabytków odnośnie obiektów wpisanych do rejestru zabytków. Wśród najważniejszych zadań gminy wymieniono:

- systematyczną aktualizację wykazu zabytków objętych ochroną, wprowadzonych przez Państwową Służbę Ochrony Zabytków i Archeologa Wojewódzkiego,
- szczególną troskę o miejsca pamięci narodowej i nieczynne cmentarze,
- sprawy finansowania i utrzymania obiektów podlegających ochronie konserwatorskiej,
- przestrzeganie ustaleń obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Murowana Goślina, które zostały uzgodnione z służbami konserwatorskim,

Ponadto wskazano, że na obszarach ochrony archeologiczno - konserwatorskiej podjęcie jakichkolwiek inwestycji związanych z pracami ziemnymi musi być uzgodnione z właściwym konserwatorem zabytków archeologicznych. Wymieniono również najważniejsze obiekty architektoniczne z terenu gminy, które wymagają pilnych prac remontowych (obiekty rezydencjalne) lub wykonania dodatkowych zabezpieczeń antywłamaniowych (obiekty

sakralne). Wskazano najważniejsze obiekty archeologiczne wymagające badań sondażowych. W przypadku zabytków ruchomych uznano konieczność przygotowania ewidencji zabytkowych kapliczek, krzyży i figur przydrożnych. Wskazano również obiekty zabytkowe, które powinny znaleźć się w rejestrze zabytków województwa wielkopolskiego w tym: pałac w Mściszewie, wystrój kościołów parafialnych w Murowanej Goślinie i Długiej Goślinie oraz 31 stanowisk archeologicznych (ujętych tabelarycznie). Wymieniono także główne kierunki Programu opieki nad zabytkami dla miasta i gminy Murowana Goślina na lata 2008-2011.

4.3 Uwarunkowania wynikające ze Strategii rozwoju gminy Murowana Goślina na lata 2013-2020

Strategia rozwoju gminy Murowana Goślina na lata 2013-2020 została przyjęta uchwałą Rady Miejskiej w Murowanej Goślinie nr XXIX/290/2013 z dnia 24 września 2013 roku.

W rozdziale 2.5 (Analiza SWOT) wśród czynników wpływających na dalszy rozwój gminy, za silną stronę gminy uznano bogactwo tradycji.

W rozdziale 4 (Cele) za kluczowe uznano m.in. zrównoważony rozwój gminy – warunek jakości życia. Stwierdzono, że w kreowaniu Murowanej Gośliny jako atrakcyjnego miejsca niezbędnym jest ożywienie historycznego centrum miasta.

W rozdziale 5 (Programy) jednym z kluczowych jest program 1.2 „Odnowa i rozwój miasta”, dotyczący przede wszystkim historycznej części miasta zwanej śródmieściem. Szczegółowe programy rewitalizacyjne tej części miasta to:

- 1) Rewitalizacja Placu Powstańców Wielkopolskich – m.in. kompleksowa przebudowa placu, renowacja zabudowy pierzei rynku;
- 2) Rewitalizacja zespołu pałacowo-parkowego w Murowanej Goślinie – m.in. rewitalizacja pałacu, rewitalizacja parku;
- 3) Dworzec nowoczesny węzeł komunikacyjny – m.in. kompleksowa przebudowa budynku dworcowego, budowa ulicy Kolejowej;
- 4) Rewitalizacja dróg staromiejskich – m.in. przebudowa ulic: Dworcowej, Szkolnej i Podgórnej.

W programie 3.3 „Kultura” wśród szczegółowych projektów znalazł się m.in. „Radzim na nowo odkrywany” – obejmuje badania wraz z opracowaniem i publikacją wyników, stworzenie ścieżki historyczno-przyrodniczej, wydawanie publikacji i organizację wystaw.

W rozdziale 6 (Projekty) scharakteryzowano w ujęciu tabelarycznym poszczególne projekty, określając m.in. cele realizacji zadania, czas realizacji, koszt realizacji oraz źródła finansowania.

4.4 Uwarunkowania wynikające z miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego

W gminie Murowana Goślina obowiązuje obecnie (stan na 31.12.2020 r.) 117 miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Wykaz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego prezentuje poniższa tabela.

Lp.	Nazwa planu	Uchwała Rady Miejskiej
1.	Zmiana miejscowego planu ogólnego zagospodarowania gminy Murowana Goślina (Kamińsko dz. 417, 22A/3L, 22A/4L, 22A/5L)	Nr XXX/149/98 z dnia 30.03.1998 r.
2.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działki nr 1275 w Murowanej Goślinie	Nr 172/XXIII/2000 z dnia 11.09.2000 r.
3.	Zmiana miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego miasta Murowana Goślina w części dotyczącej terenu przy ulicach Mściszewskiej i Starczanowskiej - działki nr ewid.: 457, 472/5, 473/1, 473/2, 475/1, 475/2, 475/3, 476	Nr 176/XXIII/2000 z dnia 11.09.2000 r.
4.	Zmiana miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego miasta Murowana Goślina w części obejmującej działki o nr ewid.: 837/1, 836/1, 835/1, 834/1, 951/1, 833/1 i 832/1	Nr 174/XXIII/2000 z dnia 11.09.2000 r.
5.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego działki nr 54 w Mściszewie	Nr 175/XXXIII/2000 z dnia 11.09.2000 r.
6.	Zmiana miejscowego planu szczegółowego zagospodarowania przestrzennego wsi Mściszewo na obszarze działek nr 48/1-6, 48/8-10, 25/1-2, położonych we wsi Mściszewo z przeznaczeniem pod tereny zabudowy mieszkaniowej – jednorodzinnej	Nr 272/XXX/2001 z dnia 21.05.2001 r. (wraz ze zmianą Nr XIII/163/2004 z dnia 23.02.2004 r.)
7.	Zmiana miejscowego planu szczegółowego zagospodarowania przestrzennego wsi Mściszewo na obszarze działki 150/4 i części działek nr 136, 139, 149, 151/1, 152/3, 153 położonych we wsi Mściszewo (Złotoryjsko) z przeznaczeniem pod tereny zabudowy mieszkaniowej – jednorodzinnej	Nr 273/XXX/2001 z dnia 21.05.2001 r. (wraz ze zmianą Nr XIII/164/2004 z dnia 23.02.2004 r.)
8.	<i>Zmiana miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego Murowana Goślina w obrębie wsi Łopuchowo (plan jest nieaktualny, zastąpiony planem nr 108)</i>	<i>Nr 282/XXXI/2001 z dnia 21.06.2001 r.</i>
9.	Zmiana miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Murowana Goślina w miejscowości Długa Goślina , na działkach nr 20-23 z przeznaczeniem pod tereny zabudowy mieszkaniowej – rezydencjalnej i usługowej	Nr 287/XXXII/2001 z dnia 03.09.2001 r.
10.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działek o nr 1256, 1258, 1259/2, 1259/3, 1259/4, 1259/5 w Murowanej Goślinie	Nr 289/XXXII/2001 z dnia 03.09.2001
11.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego wsi Rakownia , gmina Murowana Goślina (mały zakres)	Nr 326/XXXVII/2001 z dnia 18.12.2001 r.

Lp.	Nazwa planu	Uchwała Rady Miejskiej
12.	Zmiana miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Murowana Goślina w miejscowości Długa Goślina na działce nr 19/5 z przeznaczeniem pod tereny zabudowy mieszkaniowej – rezydencjalnej	Nr 344/XXXVIII/2002 z dnia 25.02.2002 r.
13.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego wsi Rakownia , gmina Murowana Goślina (duży zakres)	Nr 370/XL/2002 z dnia 03.06.2002 r.
14.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego zachodniego obejścia drogowego miasta Murowana Goślina (etap I)	Nr 374/XL/2002 z dnia 03.06.2002 r.
15.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego w miejscowości Łoskoń Stary – gmina Murowana Goślina, dla działek nr 20, 22, 27-29, 36/3 oraz części działek nr 18, 21, 25 przeznaczonych pod tereny mieszkaniowe – jednorodzinne	Nr 373/XL/2002 z dnia 03.06.2002 r.
16.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miasta Murowana Goślina , gmina Murowana Goślina dla działek nr 758, 759, 761 oraz 762	Nr 371/XL/2002 z dnia 03.06.2002 r.
17.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miasta Murowana Goślina , gmina Murowana Goślina dla działek nr 691, 693, 694/3, 733/34, 736, 745, 746 oraz 767 wraz z ulicą Rejenta oraz przyległymi drogami	Nr 389/XLI/2002 z dnia 5.07.2002 r. (wraz ze zmianą)
18.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego zachodniego obejścia drogowego miasta Murowana Goślina (etap III)	Nr 415/XLIII/2002 z dnia 16.09.2002 r.
19.	<i>Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Murowana Goślina w obrębie wsi Łopuchowo (plan jest nieaktualny, zastąpiony planem nr 108)</i>	<i>Nr IV/60/2003 z dnia 24.02.2003 r.</i>
20.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Murowana Goślina, w obszarze wsi Głębocko dla działek o nr ewid.: 108/3, 108/4, 108/9, 110/2, 110/3	Nr VI/95/2003 z dnia 23.06.2003 r.
21.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Murowanej Gośliny w obszarze działek o nr ewid.: 74/1 - 74/29, 74/32, 84/5 - 84/8, położonych w Głębocku	Nr VI/91/2003 z dnia 23.06.2003 r.
22.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego zachodniego obejścia drogowego miasta Murowana Goślina (etap II)	Nr VII/99/2003 z dnia 11.07.2003 r.
23.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenów aktywizacji gospodarczej w Murowanej Goślinie	Nr X/117/2003 z dnia 27.10.2003 r.
24.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego w części wsi Mściszewo na obszarze działki o nr ewid.: 119/2 na cele usług turystyki	Nr XI/140/2003 z dnia 01.12.2003 r.
25.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego w części wsi Mściszewo na obszarze działek o nr ewid.: 99/2, 98, 117/3, 96, 73/2, 74/1, 74/2 na cele eksploatacji kruszywa naturalnego oraz części działki o nr ewid.: 98 na tereny zabudowy mieszkaniowej i tereny usług sportu	Nr XI/141/2003 z dnia 01.12.2003 r.

Lp.	Nazwa planu	Uchwała Rady Miejskiej
26.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miasta Murowana Goślina dla działek nr 1283/1, 1284/5 oraz 1284/9 zlokalizowanych przy ulicy Krętej	Nr XIII/167/2004 z dnia 23.02.2004 r.
27.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miasta Murowana Goślina , gmina Murowana Goślina, dla działek nr 197/6, 197/9, 197/10	Nr XIII/168/2004 z dnia 23.02.2004 r.
28.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Murowana Goślina dla terenów przewidzianych na potrzeby komunikacji – obszar 2	Nr XV/183/2004 z dnia 26.04.2004 r.
29.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Murowana Goślina dla terenów przewidzianych na potrzeby komunikacji – obszar 1	Nr XVIII/188/2004 z dnia 28.06.2004 r.
30.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miasta Murowana Goślina , działki nr 745/1, 746/1	Nr XVIII/187/2004 z dnia 28.06.2004 r.
31.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego zachodniego obejścia drogowego miasta Murowana Goślina (most)	Nr XX/202/2004 z dnia 13.09.2004 r.
32.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla terenu położonego we wsi Boduszewo	Nr XXVIII/310/2005 z dnia 05.09.2005 r.
33.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego na obszarze działki nr ewid. 239/5 w miejscowości Mściszewo , gmina Murowana Goślina	Nr XXXII/316/2009 z dnia 27.07.2009 r.
34.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla cmentarza w rejonie ul. Raduszyńskiej w Murowanej Goślinie	Nr XXXIV/335/2009 z dnia 26.10.2009 r.
35.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego we wsi Łopuchowo , gmina Murowana Goślina	Nr XXXIV/336/2009 z dnia 26.10.2009 r.
36.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego w miejscowości Mściszewo dla części działki o nr ewid.: 212/9	Nr XXXIV/334/2009 z dnia 26.10.2009 r.
37.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego w rejonie Osiedla 600-lecia w Murowanej Goślinie	Nr XXXVIII/365/2010 z dnia 15.02.2010 r.
38.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego w miejscowości Wojnowko , obręb Wojnowo	Nr XL/383/2010 z dnia 26.04.2010 r.
39.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego kwartału zabudowy w rejonie ulic: Poznańskiej i Kochanowskiego w Murowanej Goślinie	Nr XL/382/2010 z dnia 26.04.2010 r.
40.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego w Mściszewie dla działek o nr ewid: 117/5, 98/1 i części działki o nr ewid. 98/3	Nr XL/384/2010 z dnia 26.04.2010 r.
41.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego w rejonie ulicy Okrężnej w Murowanej Goślinie	Nr XLI/394/2010 z dnia 21.06.2010 r.
42.	Miejscowy plan zagospodarowania Przestrzennego wsi Głęboć	Nr XLIII/431/2010 z dnia 20.09.2010 r.
43.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego w rejonie ulic: Rogozińskiej, Szklarskiej i Stolarskiej w Przebądowie – część „B”	Nr XLIII/432/2010 z dnia 20.09. 2010
44.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego w rejonie ulicy Długiej w Murowanej Goślinie	Nr XLIV /451/2010 z dnia 25.10.2010 r.
45.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego w rejonie ulic: Łąkowej, Brackiej i Śliwkowej w Murowanej Goślinie	Nr VI/48/2011 z dnia 18.04. 2011 r.

Lp.	Nazwa planu	Uchwała Rady Miejskiej
46.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla części działki nr 239/17 w Mściszewie	Nr VII/68/2011 z dnia 20.06.2011 r.
47.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działek 50/1, 50/3, 50/4, 50/5, 50/6 w Mściszewie	Nr IX/79/2011 z dnia 26.09.2011 r.
48.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla części Łoskonia Starego	Nr IX/81/2011 z dnia 26.09.2011 r.
49.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego wsi Kamińsko, Pławno, Czernice i okolic – część I	Nr IX/82/2011 z dnia 26.09.2011 r.
50.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego w rejonie ulic: Strzeleckiej i Przemysłowej w Murowanej Goślinie	Nr XII/118/2011 z dnia 19.12.2011 r.
51.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla rejonu wsi Kamińsko, Pławno, Czernice i okolic – część A	Nr XII/120/2011 z dnia 19.12.2011 r.
52.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla rejonu wsi Kamińsko, Pławno, Czernice i okolic – część D	Nr XII/121/2011 z dnia 19.12.2011 r.
53.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla kościoła w Rakowni w rejonie ul. Szpaka i Kukułki	Nr XII/122/2011 z dnia 19.12.2011 r.
54.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego w rejonie ul. Dolnej w Rakowni	Nr XIII/134/2012 z dnia 31.01.2012 r.
55.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego w Boduszewie – część C	Nr XVIII/169/2012 z dnia 29.05.2012 r.
56.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla rejonu wsi Kamińsko, Pławno, Czernice i okolic – część P	Nr XVIII/157/2012 z dnia 29.05.2012 r.
57.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego w Boduszewie – część A	Nr XX/194/2012 z dnia 25.09.2012 r.
58.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego w Długiej Goślinie – część A	Nr XX/195/2012 z dnia 25.09.2012 r.
59.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego w Długiej Goślinie – część B	Nr XX/196/2012 z dnia 25.09.2012 r.
60.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działki nr 21/9 w Długiej Goślinie	Nr XXI/208/2012 z dnia 30.10.2012 r.
61.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działki nr 55 w Starczanowie , gmina Murowana Goślina	Nr XXI/209/2012 z dnia 30.10.2012 r.
62.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla części działki nr 20/27 przy ulicy Gawrona w Rakowni	Nr XXV/252/2013 z dnia 23.04.2013 r.
63.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego wsi Kamińsko, Pławno, Czernice i okolic – część F	Nr XXV/251/2013 z dnia 23.04.2013 r.
64.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego w rejonie ulicy Raduszyńskiej w Murowanej Goślinie	Nr XXVI/279/2013 z dnia 25.06.2013 r.
65.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla części Starczanowa	Nr XXVI/280/2013 z dnia 25.06.2013 r.
66.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego w Boduszewie – część D	Nr XXVI/285/2013 z dnia 25.06.2013 r.
67.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla części działki nr 925/1 w rejonie ul. Brackiej w Murowanej Goślinie	Nr XXXIII/324/2013 z dnia 17.12.2013 r.
68.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działek nr 526 i 555 w Wojnowie	Nr XXXIII/323/2013 z dnia 17.12.2013 r.

Lp.	Nazwa planu	Uchwała Rady Miejskiej
69.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działki nr 166/3 obręb Wojnowo, położonej w Wojnowku	Nr XXXIV/346/2014 z dnia 04.03.2014 r.
70.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego w Długiej Goślinie – część C	Nr XXXVI/361/2014 z dnia 15.04.2014 r.
71.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego w Łopuchowie po północnej stronie drogi wojewódzkiej nr 196	Nr XXXVII/380/2014 z dnia 17.06.2014 r.
72.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego w rejonie "Starego Probstwa" w Murowanej Goślinie	Nr XXXVII/381/2014 z dnia 17.06.2014 r.
73.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działek: nr 1, 2, 9, 15, 16/1 część działki 77 i część działki 208, obręb Zielonka oraz działek: część działki 175/1, 175/2, 186, część działki 194/2, obręb Głębocek	Nr XL/388/2014 z dnia 30.09.2014 r.
74.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego w rejonie ulic: Szkolnej, Rogozińskiej i Polnej w Murowanej Goślinie	Nr XLI/410/2014 z dnia 04.11.2014 r.
75.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego w Mściszewie – część A	Nr IV/24/2015 z dnia 26.01.2015 r.
76.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działek nr 60, 61/1, 61/2 w Uchorowie	Nr IV/25/2015 z dnia 26.01.2015 r.
77.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla fragmentu działki nr 123/1 w Białężynie	Nr X/70/2015 z dnia 16.06.2015 r.
78.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego – okolice Jeziora Łomno	Nr X/69/2015 z dnia 16.06.2015 r.
79.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego w rejonie ulicy Wiosennej w Murowanej Goślinie	Nr XII/90/2015 z dnia 22.09.2015 r.
80.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenów aktywizacji gospodarczej w Boduszewie i w Murowanej Goślinie	Nr XII/91/2015 z dnia 22.09.2015 r.
81.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego usług oświaty przy ul. Szkolnej w Murowanej Goślinie	Nr XII/96/2015 z dnia 22.09.2015 r.
82.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działek nr 55/1 i 55/2 w Długiej Goślinie	Nr XIII/118/2015 z dnia 03.11.2015 r.
83.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działki nr 1706 w Murowanej Goślinie	Nr XIII/119/2015 z dnia 03.11.2015 r.
84.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego – rejon gimnazjum im. H. Cegielskiego w Murowanej Goślinie	Nr XIV/141/2015 z dnia 15.12.2015 r.
85.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego w Głębocku – część A	Nr XXIII/198/2016 z dnia 14.06.2016 r.
86.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego w Długiej Goślinie – część B – dla terenu 1RM	Nr XXIII/199/2016 z dnia 14.06.2016 r.
87.	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenów aktywizacji gospodarczej przy ul. Polnej w Murowanej Goślinie	Nr XXIII/200/2016 z dnia 14.06.2016 r.
88.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego w rejonie ulic: Brackiej i Śliwkowej w Murowanej Goślinie	Nr XXVII/243/2016 z dnia 20.12.2016 r.
89.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego w Mściszewie dla działek nr 48/47 i 48/66	Nr XXXI/275/2017 z dnia 21.03.2017 r.

Lp.	Nazwa planu	Uchwała Rady Miejskiej
90.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego w Murowanej Goślinie w rejonie ulicy Podbiپی	Nr XXXVI/315/2017 z dnia 19.09.2017 r.
91.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego w Rakowni dla działki nr 158/12	Nr XXXVI/314/2017 z dnia 19.09.2017 r.
92.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego w Mściszewie dla działek nr 56/33, 56/32 i 56/1	Nr XXXVII/331/2017 z dnia 30.10.2017 r.
93.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego w Długiej Goślinie dla działki nr 313/2	Nr XXXVII/332/2017 z dnia 30.10.2017 r.
94.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego w Białęgach dla działek: 36/5, 36/6, 36/8, 36/8, 36/9, 36/10, 36/11, 36/13, 36/15	Nr XXXVIII/353/2017 z dnia 18.12.2017 r.
95.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego w Długiej Goślinie dla działki nr 196	Nr XXXVIII/354/2017 z dnia 18.12.2017 r.
96.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego w Murowanej Goślinie dla działki nr 34 przy ulicy Nowej	Nr XL/377/2018 z dnia 06.02.2018 r.
97.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego w Murowanej Goślinie w rejonie ul. Słonecznej	Nr XLI/391/2018 z dnia 20.03.2018 r.
98.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego wsi Rakownia w rejonie ul. Sowiej, Goślińskiej i Klinowej	Nr XLIV/422/2018 z dnia 18.06.2018 r.
99.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego w rejonie Białęg i Białężyna	Nr XLVI/429/2018 z dnia 13.08.2018 r. (nieważność § 10 zgodnie z wyrokiem WSA z dnia 14.08.2019 r.)
100.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego w Wojnowie – część A	Nr XLVIII/446/2018 z dnia 18.09.2018 r.
101.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działek nr 103/3 i 151 w Długiej Goślinie	Nr IV/35/2018 z dnia 18.12.2018 r.
102.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego w rejonie ulicy Kochanowskiego w Murowanej Goślinie	Nr IV/36/2018 z dnia 18.12.2018 r.
103.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla części działki nr 45/1 w Łoskoniu Starym	Nr V/55/2019 z dnia 05.02.2019 r.
104.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla części działki nr 8/3 w Rakowni	Nr VI/73/2019 z dnia 19.03.2019 r.
105.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego w Nieszawie – część A1	Nr IX/94/2019 z dnia 17.06.2019 r.
106.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działki nr 680/9 w Murowanej Goślinie	Nr IX/95/2019 z dnia 17.06.2019 r.
107.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego w rejonie ulic: Gnieźnieńskiej i S. Motylewskiego w Murowanej Goślinie	Nr XI/123/2019 z dnia 17.09.2019 r.
108.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego osiedla „Przy Puszczy” w Łopuchowie <i>(plan zmienia plany miejscowe nr 8 i 19)</i>	Nr XIII/136/2019 z dnia 29.10.2019 r.
109.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego w Murowanej Goślinie w rejonie ulicy Starczanowskiej	Nr XIX/192/2020 z dnia 10.03.2020 r.
110.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego w rejonie ulicy Bonawentury Graczyńskiego w Murowanej Goślinie	Nr XIX/193/2020 z dnia 10.03.2020 r.
111.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego w rejonie ulicy Polnej w Murowanej Goślinie – etap I	Nr XIX/194/2020 z dnia 10.03.2020 r.

Lp.	Nazwa planu	Uchwała Rady Miejskiej
112.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego w Murowanej Goślinie , dla działki nr 727	Nr XIX/195/2020 z dnia 10.03.2020 r.
113.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego w rejonie ulicy Tartacznej w Murowanej Goślinie	Nr XIX/196/2020 z dnia 10.03.2020 r.
114.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego obejmującego część obrębu Mściszewo i Trojanowo	Nr XX/204/2020 z dnia 25.03.2020 r.
115.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla dz. nr 252/1, 252/6, 252/5, 252/7, 252/8 i 252/9 położonych w obrębie Mściszewo	Nr XXIV/243/2020 z dnia 15.09.2020 r.
116.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla dz. nr 429/5, 429/4 i 429/3 położonych w obrębie Kamińsko	Nr XXIV/244/2020 z dnia 15.09.2020 r.
117.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działek nr 936/1 i 936/3 w Murowanej Goślinie	Nr XXIV/245/2020 z dnia 15.09.2020 r.

W zakresie zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego ustala się w przypadku występowania na obszarze planu:

- 1) obiektów znajdujących się w rejestrze zabytków – ochronę obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz ujętych w wojewódzkiej ewidencji zabytków, nakaz uzyskania pozwolenia lub opinii Powiatowego Konserwatora Zabytków na wszelkie prace remontowe, budowlane, prace porządkowe; ponadto, do planu miejscowego wprowadza się szczegółowe wytyczne wynikające z uzgodnienia z Powiatowym Konserwatorem Zabytków; najczęstszymi ustaleniami, w przypadku obiektów wpisanych do rejestru zabytków jest: zachowanie pierwotnej formy i gabarytów, zachowanie historycznego układu kompozycyjnego elewacji, zakaz zewnętrznego ocieplania płytami styropianowymi, wełną mineralną budynków ceglanych oraz posiadających detal architektoniczny, zachowanie oryginalnej stolarki okiennej i drzwiowej oraz przywracanie historycznego charakteru budynków w oparciu o lokalne wzory budownictwa i dostępną ikonografię, zachowanie tradycyjnego pokrycia dachowego z zakazem stosowania materiałów ahistorycznych jak blachodachówka, itp.;
- 2) obiektów znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków – ochronę budynków zabytkowych, wskazanych na rysunku planu zgodnie z ustaleniami planu oraz przepisami odrębnymi, przy czym wszelkie prace prowadzone przy obiektach zabytkowych powinny uzyskać pozytywną opinię Powiatowego Konserwatora Zabytków w Poznaniu;
- 3) archeologicznych stref ochrony konserwatorskiej – nakaz prowadzenia badań archeologicznych podczas prac ziemnych przy realizacji inwestycji związanych z zabudową i zagospodarowaniem terenu, a w uzasadnionym przypadku nakaz wstrzymania inwestycji celem przeprowadzenia ratowniczych badań

wykopaliskowych, przy czym przed wydaniem pozwolenia na budowę inwestor winien uzyskać pozwolenie konserwatorskie na prowadzenie badań archeologicznych;

- 4) inwestycji związanych z budową dróg i zabudową wielko przestrzenną – nakaz przeprowadzenia rozpoznawczych badań powierzchniowo-sondażowych, przy czym przed wydaniem pozwolenia na budowę inwestor winien uzyskać pozwolenie konserwatorskie na prowadzenie badań archeologicznych.

4.5 Uwarunkowania wynikające z uchwały Rady Miejskiej w sprawie zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane dla obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków

Uchwała Rady Miejskiej w Murowanej Goślinie Nr XXI/197/2008 w sprawie zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane dla obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków została przyjęta w dniu 15 września 2008 roku (Dz. Urz. Woj. Wielkopolskiego z dnia 6 listopada 2008 r. Nr 189, poz. 3131), a następnie zmieniona uchwałą nr XXV/225/2016 Rady Miejskiej w Murowanej Goślinie z dnia 25 października 2016 roku (Dz. Urz. Woj. Wielkopolskiego z dnia 2 listopada 2016 r. poz. 6387). Uchwała reguluje szczegółowe kryteria i zasady przyznawania dotacji celowej na prace konserwatorskie restauratorskie i budowlane przy obiekcie zabytkowym wpisanym do rejestru zabytków, które mogą sięgać w uzasadnionych przypadkach do 100% poniesionych nakładów.

Podstawą do przygotowania ww. uchwały był art. 81 ust. 1 ustawy z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Przepis ten stanowi, że: „*w trybie określonym odrębnymi przepisami dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru (...) może być udzielona przez organ stanowiący gminy (...) na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale*”. W art. 82 ust. 2 ww. ustawy stwierdzono także, że: „*dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach wpisanych do rejestru jest zadaniem z zakresu administracji publicznej*”.

Wpis do rejestru zabytków powoduje znaczne ograniczenia dla właścicieli i użytkowników zabytkowych obiektów w zakresie ich użytkowania czy planowania ewentualnych robót. W związku z powyższym zarówno użytkowanie, jak i prowadzenie inwestycji przy obiektach zabytkowych może być bardziej kosztowne niż przy innych budynkach. Dotacje z budżetu gminy umożliwiają podjęcie prac konserwatorskich przy obiektach zabytkowych oraz poprawiają ich stan techniczny i estetyczny, przyczyniając się do zachowania dziedzictwa kulturowego gminy.

W okresie obowiązywania poprzedniej edycji gminnego programu opieki nad zabytkami przyznano dotacje na następujące cele:

- Restauracja i konserwacja dwóch obrazów (Trójca Święta i Matka Boska Immaculata) i chrzcielnicy w kościele parafialnym pod wezwaniem św. Marii Magdaleny w Długiej Goślinie, wpisanych do rejestru zabytków województwa wielkopolskiego pod numerem 461/Wlkp/B. Termin realizacji: do 6 grudnia 2017 roku.
- Wzmocnienie ścian zakrystii kościoła parafialnego pod wezwaniem św. Marii Magdaleny w Długiej Goślinie, wpisanego do rejestru zabytków województwa wielkopolskiego pod numerem 2391/A. Termin realizacji: do 6 grudnia 2018 roku.
- Wymiana fundamentów i podwalin na odcinku elewacji zachodniej kościoła parafialnego pod wezwaniem św. Marii Magdaleny w Długiej Goślinie, wpisanego do rejestru zabytków województwa wielkopolskiego pod numerem 2391/A. Termin realizacji: do 6 grudnia 2019 roku.

4.6 Uwarunkowania wynikające z uchwały Rady Miejskiej w sprawie aktualizacji Zintegrowanego programu rewitalizacji miasta Murowana Goślina na lata 2010-2020

Zintegrowany program rewitalizacji miasta Murowana Goślina na lata 2010-2020 został przyjęty uchwałą Nr XLI/396/2010 Rady Miejskiej w Murowanej Goślinie z dnia 21 czerwca 2010 r., a następnie zmieniony uchwałą Nr XXIX/292/2013 Rady Miejskiej w Murowanej Goślinie z dnia 24 września 2013 roku.

W Rozdziale I zaprezentowano charakterystykę obecnej sytuacji miasta. W podrozdziale I.1.6 przedstawiono obiekty i granice strefy konserwatorskiej w postaci załącznika graficznego oraz opisu poszczególnych elementów – zabytków nieruchomych i ruchomych. Oceniono również stan zachowania zabytków oraz odniesiono się do założeń Programu opieki nad zabytkami miasta i gminy Murowana Goślina przyjętego uchwałą Nr XIX/178/2008 Rady Miejskiej w Murowanej Goślinie z dnia 23 czerwca 2008 r. W podsumowaniu stwierdzono:

„Reasumując, istniejące obiekty zabytkowe zlokalizowane w ścisłej ochronie konserwatorskiej na terenie miasta Murowana Goślina, a w szczególności te położone w historycznym centrum miasta wymagają zdecydowanych kroków zmierzających do uporządkowania i dostosowania do historycznej kompozycji urbanistycznej w zakresie: sytuacji, skali, bryły, podziałów architektonicznych, proporcji powierzchni muru i otworów”.

W Rozdziale III przedstawiono szczegółowy program rewitalizacji. W podrozdziale III.4 zaprezentowano podział programu na projekty i zadania oraz opisano poszczególne obszary rewitalizacji m.in.:

- Projekt 1 (III.4.1) „Dworzec – nowoczesny węzeł komunikacyjny”,
- Projekt 2 (III.4.2) „Rewitalizacja zespołu pałacowo-parkowego w Murowanej Goślinie”,
- Projekt 3 (III.4.3) „Urbanistyczne odnowienie i wypełnienie kwartału Poznańska-Rynek-Kochanowskiego”,

- Projekt 8 (III.4.8) „*Rewitalizacja – dróg staromiejskich*” (ulice Podgórna, Dworcowa, Rogozińska),
- Projekt 9 (III.4.9) „*Rewitalizacja – Pl. Powstańców Wielkopolskich*”.

W każdym z projektów określono m.in. termin realizacji, szacunkowy koszt i strukturę finansowania.

W okresie obowiązywania poprzedniej edycji gminnego programu opieki nad zabytkami prowadzono w szczególności rewitalizację Placu Powstańców Wielkopolskich (rynku) oraz staromiejskich ulic: Podgórnej, Dworcowej i Szkolnej, wraz z budową parkingów. Spośród istotnych zamierzeń, do ukończenia pozostaje rewitalizacja dworca kolejowego.

Uzupełnieniem i wsparciem programu rewitalizacji jest możliwość zwolnienia z podatku od nieruchomości budynków położonych w obszarze „Śródmieście” – aktualne warunki takiego zwolnienia określa uchwała Nr XLII/409/2018 Rady Miejskiej w Murowanej Goślinie z dnia 19 kwietnia 2018 r. w sprawie zwolnienia z podatku od nieruchomości budynków położonych w obszarze „Śródmieście” wskazanym w Zintegrowanym Programie Rewitalizacji Miasta Murowana Goślina.

W okresie obowiązywania poprzedniej edycji gminnego programu opieki nad zabytkami udzielono zwolnień z podatku w następującej liczbie:

- 2016 r. – 5 szt.
- 2017 r. – 1 szt.
- 2018 r. – 3 szt.
- 2019 r. – 1 szt.

W zamian za udzielane zwolnienia z podatku dokonywano termomodernizacji budynków, realizowane były remonty elewacji i dachów.

4.7 Gminny plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych dla miasta i gminy Murowana Goślina

Plan został opracowany przez Burmistrza Miasta i Gminy Murowana Goślina w uzgodnieniu z Wielkopolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków oraz Szefem Obrony Cywilnej Powiatu Poznańskiego w 2015 roku, na podstawie rozporządzenia Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 roku w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz. U. Nr 212, poz. 2153).

W rozdziale 1 planu przedstawiono charakterystykę zasobów i rozmieszczenia zabytków oraz stopień ich spodziewanego zagrożenia.

W rozdziale 2 planu omówiono potencjalne zagrożenia zabytków na obszarze gminy z uwzględnieniem:

- pożarów miejscowych,
- pożarów przestrzennych,

- powodzi, katastrofalnych ulew, awarii obiektów hydrotechnicznych,
- wichur, huraganów, trąb powietrznych,
- kradzieży, włamań, rabunków, aktów wandalizmu,
- ataków terrorystycznych,
- katastrof budowlanych w obiektach zabytkowych,
- awarii chemicznych, technicznych,
- demonstracji i rozruchów ulicznych,
- konfliktów zbrojnych.

W rozdziale 3 planu przedstawiono wnioski z analizy rozmieszczenia i zagrożenia zabytków oraz sposobów ich ochrony w zależności od zagrożeń.

W rozdziale 4 planu zaprezentowano organizację i sposoby ochrony zabytków nieruchomych.

W rozdziale 5 planu zaprezentowano, w ujęciu tabelarycznym, zabytki nieruchome na terenie gminy Murowana Goślina podlegające zabezpieczeniu w razie sytuacji kryzysowych na wypadek konfliktu zbrojnego. Wśród wymienionych obiektów są:

- Kościół parafialny p.w. św. Jakuba Apostoła w Murowanej Goślinie (Plac Powstańców Wielkopolskich),
- Kościół ewangelicki, ob. kat. w Murowanej Goślinie (ul. Dworcowa 9),
- Kościół p.w. św. Tymoteusza w Białężynie (nr 47),
- Kościół p.w. św. Marii Magdaleny w Długiej Goślinie (nr 24).

W rozdziale 6 planu przedstawiono organizację i sposób ochrony zabytków ruchomych.

W rozdziale 7 wymieniono 10 zabytków ruchomych z ww. kościołów podlegających ochronie na miejscu.

W rozdziałach 8 i 9 zaprezentowano schematy obiegu informacji oraz organizacji łączności i alarmowania w zakresie ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych.

W rozdziale 10 zaprezentowano wykaz wraz z adresami jednostek organizacyjnych, instytucji, organizacji i rzeczoznawców przewidzianych do udzielenia pomocy zabytkom w razie zagrożenia.

W rozdziałach 11-13 przedstawiono zestawienie prac dokumentacyjnych i zabezpieczających w razie strat i szkód w zabytkach gminy, zbiór podstawowych aktów prawnych oraz arkusz aktualizacji planu.

Do planu załączono min. wzory oznakowania obiektów zabytkowych, napisów oraz dokumentacji zgłoszenia strat w zabytkach i dobrach kultury.

5. KIERUNKI DZIAŁAŃ DLA REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

5.1 Podstawowe kierunki działań

Wyznaczenie podstawowych kierunków działań w realizacji Gminnego programu opieki nad zabytkami na lata 2021-2024 poprzedzone zostało analizą stopnia realizacji poprzedniego programu, obowiązującego w latach 2016-2019.

5.1.1. Ewidencja i dokumentacja zabytków, w tym stanowisk archeologicznych:

- Systematyczne zbieranie materiałów archiwalnych (zdjęcia, mapy, pocztówki i inne teksty o znaczeniu historycznym) dotyczących zabytków na obszarze gminy.
- Systematyczna aktualizacja gminnej ewidencji zabytków w oparciu o weryfikację terenową i badania zasobów archiwalnych, w tym przygotowywanie listy obiektów do wykreślenia lub ujęcia w ewidencji w porozumieniu z konserwatorem zabytków (zasadnicza weryfikacja ewidencji została przeprowadzona na etapie poprzedniej edycji gminnego programu opieki nad zabytkami, w uzgodnieniu z Wielkopolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków).
- Systematyczna aktualizacja gminnej ewidencji stanowisk archeologicznych.
- Systematyczna inwentaryzacja zabytkowych obiektów małej architektury (kapliczki, krzyże, pompy, studnie itp.), w tym określanie ich stanu prawnego oraz przygotowywanie wniosków o wpisanie najciekawszych obiektów, będących własnością gminy, do rejestru zabytków.
- Coroczna aktualizacja Gminnego planu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych dla miasta i gminy Murowana Goślina.

5.1.2. Opieka nad nieczynnymi cmentarzami i stanowiskami archeologicznymi:

- Opieka i porządkowanie nieczynnych cmentarzy, w tym ich ogrodzenie (w miarę możliwości) i oznakowanie przez umieszczanie tablic informacyjnych.
- Opieka i właściwe oznakowanie wpisanej do rejestru zabytków osady wczesnośredniowiecznej w Długiej Goślinie, stan. 2a, będącej własnością gminy.

5.1.3. Odnowa i rewitalizacja zabytków, w tym wsparcie dla ich właścicieli:

- Rewitalizacja budynków mieszkalnych znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków i będących własnością lub współwłasnością gminy.
- Rewitalizacja zespołu pałacowo-parkowego w Murowanej Goślinie, wpisanego do rejestru zabytków (na rok 2020 zaplanowano opracowanie projektu rewitalizacji parku – realizacja 2021-2023).

- Rewitalizacja ulic staromiejskich w obrębie założenia urbanistycznego Murowanej Gośliny, wpisanego do rejestru zabytków, a także dworca kolejowego. W horyzoncie czasowym niniejszego Programu, w ramach budżetu gminy na rok 2021 oraz Wieloletniej Prognozy Finansowej (WPF) na lata 2021-2041 zapisano m.in. przebudowę mostu na ulicy Podgórnej (WPF, rok 2021).
- Promowanie wśród właścicieli obiektów zabytkowych przykładów dobrych praktyk w zakresie działań konserwatorskich i remontowo-budowlanych, a także ich adaptacji do współczesnych potrzeb, jak również zachęcanie społeczności lokalnych do podejmowania takich działań – na przykładzie organizacji przebudowy dawnej szkoły w Rakowni na świetlicę wiejską.
- Informowanie właścicieli obiektów zabytkowych, jak również społeczności lokalnych, o możliwościach pozyskania środków na odnowę zabytków, a także wspieranie ich działań na podstawie uchwał Rady Miejskiej w sprawie zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane dla obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków oraz w sprawie zwolnienia z podatku od nieruchomości budynków położonych w obszarze „Śródmieście” wskazanym w Zintegrowanym Programie Rewitalizacji Miasta Murowana Goślina.

5.1.4. Udostępnienie i promocja zabytków:

- Udostępnienie Programu opieki nad zabytkami na stronie internetowej Urzędu Miasta i Gminy Murowana Goślina.
- Udostępnianie informacji o najważniejszych zabytkach gminy na stronie internetowej związanej z tą problematyką.
- Uwzględnianie obiektów zabytkowych przy wyznaczaniu tras turystycznych i ścieżek dydaktycznych gminy.
- Oznaczanie tablicami informacyjnymi obiektów wpisanych do rejestru zabytków, w porozumieniu z właścicielami tych obiektów.
- Ustalanie z właścicielami obiektów zabytkowych możliwości i zasad ich udostępniania dla celów publicznych.
- Organizowanie spacerów historycznych, informujących o przeszłości i zabytkach, wraz z oznakowaniem najważniejszych obiektów układu urbanistycznego, rynku (placu Powstańców Wielkopolskich) z ratuszem, zespołu kościoła parafialnego p.w. św. Jakuba, zespołu dawnego kościoła ewangelickiego, zespołu pałacowo-parkowego, innych budynków użyteczności publicznej oraz obiektów przemysłu rolno-spożywczego (kontynuacja spacerów organizowanych w okresie obowiązywania poprzedniej edycji gminnego programu opieki nad zabytkami).

- Organizowanie turystyki edukacyjnej, wraz z wyznaczaniem ścieżek turystyczno-edukacyjnych, łączącej najważniejsze obiekty zabytkowe na terenie gminy (zespoły pałacowo-dworsko-parkowe, zespoły obiektów sakralnych, budynki użyteczności publicznej, obiekty przemysłowe i wybrane budynki mieszkalne), oraz jej korelacja z już istniejącymi szlakami, m.in. Szlakiem kościołów drewnianych wokół Puszczy Zielonka, Szlakiem św. Jakuba, Szlakiem Cysterskim oraz „Cysterskim szlakiem rowerowym” i innymi szlakami rowerowymi.

5.1.5. Edukacja w zakresie zabytków:

- Uwzględnianie w programie zajęć szkolnych problematyki dotyczącej ochrony dóbr kultury, historii regionu i opieki nad zabytkami – kontynuacja zajęć dla dzieci „Tradycje Ziemi Goślińskiej”, prowadzonych w Izbie Regionalnej Ziemi Goślińskiej w Murowanej Goślinie.
- Organizowanie w ramach zajęć szkolnych wycieczek krajobrazowych, rowerowych po najciekawszych i najważniejszych miejscach w gminie oraz przedstawianie uczniom obiektów zabytkowych.
- Informowanie uczniów za pośrednictwem doradcy zawodowego o możliwości wyboru szkół kształcących w zakresie m.in. renowacji zabytków czy architektury krajobrazu, umożliwiających w przyszłości podjęcie pracy przy opiece nad zabytkami.

5.1.6. Nadzór nad gminnymi inwestycjami ziemnymi:

- Nadzór nad potencjalnymi inwestycjami ziemnymi realizowanymi przez gminę, stanowiącymi zagrożenie dla zabytków archeologicznych – w przypadku takich inwestycji gmina będzie ponosić ze środków własnych koszty nadzorów i prac archeologicznych wynikające z obowiązków inwestorskich. W horyzoncie czasowym niniejszego Programu mieszczą się gminne inwestycje zapisane w budżecie gminy na rok 2021 oraz w Wieloletniej Prognozie Finansowej (WPF) na lata 2021-2041, m.in. budowa drogi Długa Goślina – Łoskoń Stary (WPF, lata 2018-2021), budowa ciągu pieszo-rowerowego w ciągu ulicy Goślińskiej w Rakowni i w ciągu ulicy Gnieźnieńskiej w Murowanej Goślinie (WPF lata 2018-2021), budowa sieci wodociągowej w ulicy Wołodyjowskiego (WPF, lata 2022-2023), przebudowa mostu na ulicy Podgórnej (WPF, rok 2021) oraz przebudowa ul. Łąkowej wraz z mostami (WPF, lata 2021-2023).

5.1.7. Uwzględnianie ochrony zabytków w dokumentach planistycznych:

- Uwzględnianie problematyki ochrony zabytków przy sporządzaniu i zmianach studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, w szczególności

ustanawianie ochrony planem zabytków ujętych w ewidencji, a nie wpisanych do rejestru.

5.2 Terminarz realizacji zadań i potencjalne źródła finansowania

Rok	Zadanie	Planowane finansowanie
2021	Przebudowa mostu na ulicy Podgórnej.	budżet gminy
jw.	Rewitalizacja parku przy pałacu w Murowanej Goślinie.	budżet gminy
jw.	Systematyczna aktualizacja gminnej ewidencji zabytków, w tym stanowisk archeologicznych.	budżet gminy
jw.	Systematyczne zbieranie materiałów źródłowych o historii gminy i poszczególnych obiektów zabytkowych w celu ich szerszej prezentacji na stronach internetowych, w lokalnej prasie oraz na tablicach informacyjnych.	budżet gminy
jw.	Coroczna aktualizacja Gminnego planu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych.	budżet gminy
jw.	Opieka nad nieczynnymi cmentarzami i stanowiskami archeologicznymi.	budżet gminy
jw.	Systematyczne przeglądy i niezbędne prace budowlane przy zabytkach stanowiących własność gminy.	budżet gminy
jw.	Systematyczne wspieranie działań właścicieli obiektów zabytkowych w zakresie ich utrzymania bądź odnowy, w tym przyznawanie dotacji celowych.	dotacje celowe z budżetu gminy
jw.	Organizowanie spacerów historycznych, informujących o przeszłości gminy i jej zabytkach.	budżet gminy + środki do pozyskania z innych źródeł
jw.	Organizowanie lekcji podejmujących tematykę historii regionu, ochrony dóbr kultury i opieki nad zabytkami.	budżet gminy
jw.	Ciągły nadzór nad inwestycjami ziemnymi realizowanymi przez gminę.	budżet gminy
2022	Systematyczna rewitalizacja i remont ulic staromiejskich w obrębie zabytkowego założenia urbanistycznego.	budżet gminy
jw.	Rewitalizacja parku przy pałacu w Murowanej Goślinie.	budżet gminy
jw.	Systematyczna aktualizacja gminnej ewidencji zabytków, w tym stanowisk archeologicznych.	budżet gminy

Rok	Zadanie	Planowane finansowanie
jw.	Systematyczne zbieranie materiałów źródłowych o historii gminy i poszczególnych obiektów zabytkowych w celu ich szerszej prezentacji na stronach internetowych, w lokalnej prasie oraz na tablicach informacyjnych.	budżet gminy
jw.	Coroczna aktualizacja Gminnego planu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych.	budżet gminy
jw.	Opieka nad nieczynnymi cmentarzami i stanowiskami archeologicznymi.	budżet gminy
jw.	Systematyczne przeglądy i niezbędne prace budowlane przy zabytkach stanowiących własność gminy.	budżet gminy
jw.	Systematyczne wspieranie działań właścicieli obiektów zabytkowych w zakresie ich utrzymania bądź odnowy, w tym przyznawanie dotacji celowych.	dotacje celowe z budżetu gminy
jw.	Organizowanie spacerów historycznych, informujących o przeszłości gminy i jej zabytkach.	budżet gminy + środki do pozyskania z innych źródeł
jw.	Organizowanie lekcji podejmujących tematykę historii regionu, ochrony dóbr kultury i opieki nad zabytkami.	budżet gminy
jw.	Ciągły nadzór nad inwestycjami ziemnymi realizowanymi przez gminę.	budżet gminy
2023	Systematyczna rewitalizacja i remont ulic staromiejskich w obrębie zabytkowego założenia urbanistycznego.	budżet gminy
jw.	Rewitalizacja parku przy pałacu w Murowanej Goślinie.	budżet gminy
jw.	Systematyczna aktualizacja gminnej ewidencji zabytków, w tym stanowisk archeologicznych.	budżet gminy
jw.	Systematyczne zbieranie materiałów źródłowych o historii gminy i poszczególnych obiektów zabytkowych w celu ich szerszej prezentacji na stronach internetowych, w lokalnej prasie oraz na tablicach informacyjnych.	budżet gminy
jw.	Coroczna aktualizacja Gminnego planu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych.	budżet gminy
jw.	Opieka nad nieczynnymi cmentarzami i stanowiskami archeologicznymi.	budżet gminy

Rok	Zadanie	Planowane finansowanie
jw.	Systematyczne przeglądy i niezbędne prace budowlane przy zabytkach stanowiących własność gminy.	budżet gminy
jw.	Systematyczne wspieranie działań właścicieli obiektów zabytkowych w zakresie ich utrzymania bądź odnowy, w tym przyznawanie dotacji celowych.	dotacje celowe z budżetu gminy
jw.	Organizowanie spacerów historycznych, informujących o przeszłości gminy i jej zabytkach.	budżet gminy + środki do pozyskania z innych źródeł
jw.	Organizowanie lekcji podejmujących tematykę historii regionu, ochrony dóbr kultury i opieki nad zabytkami.	budżet gminy
jw.	Ciągły nadzór nad inwestycjami ziemnymi realizowanymi przez gminę.	budżet gminy
2024	Systematyczna rewitalizacja i remont ulic staromiejskich w obrębie zabytkowego założenia urbanistycznego.	budżet gminy
jw.	Systematyczna aktualizacja gminnej ewidencji zabytków, w tym stanowisk archeologicznych.	budżet gminy
jw.	Systematyczne zbieranie materiałów źródłowych o historii gminy i poszczególnych obiektów zabytkowych w celu ich szerszej prezentacji na stronach internetowych, w lokalnej prasie oraz na tablicach informacyjnych.	budżet gminy
jw.	Coroczna aktualizacja Gminnego planu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych.	budżet gminy
jw.	Opieka nad nieczynnymi cmentarzami i stanowiskami archeologicznymi.	budżet gminy
jw.	Systematyczne przeglądy i niezbędne prace budowlane przy zabytkach stanowiących własność gminy.	budżet gminy
jw.	Systematyczne wspieranie działań właścicieli obiektów zabytkowych w zakresie ich utrzymania bądź odnowy, w tym przyznawanie dotacji celowych.	dotacje celowe z budżetu gminy
jw.	Organizowanie spacerów historycznych, informujących o przeszłości gminy i jej zabytkach.	budżet gminy + środki do pozyskania z innych źródeł
jw.	Organizowanie lekcji podejmujących tematykę historii regionu, ochrony dóbr kultury i opieki nad zabytkami.	budżet gminy

Rok	Zadanie	Planowane finansowanie
jw.	Ciągły nadzór nad inwestycjami ziemnymi realizowanymi przez gminę.	budżet gminy

6. INSTRUMENTY REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Realizacja programu będzie odbywać się poprzez wskazane zadania na rzecz osiągnięcia priorytetów w nim przyjętych. Podstawę realizacji programu stanowią obowiązujące przepisy prawa i zawarte w nich regulacje dotyczące zagadnień prawno-ekonomicznych i finansów publicznych. Pomoc w realizacji zadań określonych w programie stanowić będą następujące instrumenty:

- instrumenty prawne – m.in. uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków będących własnością gminy, wykonywanie decyzji administracyjnych z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami,
- instrumenty finansowe – m.in. finansowanie prac konserwatorskich i remontowych przy zabytkach będących własnością gminy, korzystanie z programów uwzględniających finansowanie z funduszy europejskich, dotacje, systemy ulg finansowych, nagrody i zachęty dla właścicieli i użytkowników zabytków,
- instrumenty koordynacji – m.in. realizacja projektów i programów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w strategiach, planach rozwoju lokalnego itp., współpraca z organizacjami wyznaniowymi w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami,
- instrumenty społeczne – m.in. działania edukacyjne, promocyjne, współdziałanie z organizacjami społecznymi,
- instrumenty kontrolne – m.in. aktualizacja gminnej ewidencji zabytków, monitoring stanu zagospodarowania przestrzennego oraz stanu zachowania dziedzictwa kulturowego.

7. MONITORING REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Zgodnie z art. 87 ust. 5 ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami Burmistrz Miasta i Gminy zobowiązany jest do sporządzania co 2 lata sprawozdania z realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami. Sprawozdanie to

przedstawiane jest Radzie Miejskiej. Po 4 latach program powinien zostać zaktualizowany i ponownie przyjęty przez Radę Miejską. Do wykonania powyższego zadania utworzony zostanie zespół koordynujący na bazie merytorycznych komórek Urzędu Miasta i Gminy, monitorujący niniejszy program poprzez:

- bieżący monitoring (przynajmniej raz do roku) gminnej ewidencji zabytków, uwzględniający informacje o stanie zachowania obiektów, zmianach lokalizacyjnych, zmianach stosunków własnościowych,
- ocenę zawansowania prac związanych z rewitalizacją obiektów zabytkowych,
- ocenę zawansowania wykorzystywania zasobów zabytków dla rozwoju produktów turystycznych,
- ocenę realizacji programu edukacji i promocji zabytków.

Sporządzenie sprawozdania powinno być poprzedzone oceną poziomu realizacji programu, uwzględniającą wykonanie zadań przyjętych do realizacji w czteroletnim okresie jego obowiązywania.

**UZASADNIENIE
DO UCHWAŁY NR XL/416/2021
RADY MIEJSKIEJ W MUROWANEJ GOŚLINIE**

z dnia 14 grudnia 2021 r.

Gmina, zgodnie z ustawą z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 1372 ze zm.) w zakresie zadań własnych realizuje sprawy dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Obowiązek sporządzania gminnego programu opieki nad zabytkami nakłada na Gminę art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 710 ze zm.).

Wielkopolski Wojewódzki Konserwator Zabytków w Poznaniu pismem Nr WWKZ.5120.2609.2.2021 z dnia 6 kwietnia 2021 r. pozytywnie zaopiniował „Gminny program opieki nad zabytkami dla Gminy Murowana Goślina na lata 2021-2024”.

Przyjęcie niniejszego programu nie tylko zachęci do działań ochronnych i edukacyjnych, ale także pozwoli właściwie zadbać o obiekty wymagające opieki. Z powyższych względów przyjęcie przedmiotowej uchwały uważa się za zasadne.